

Софія Андрухович

Літо Мілени

«СМОЛОСКИП»

Annotation

Герої повісті Софії Андрухович — це екзотичні квіти, які снять свої щасливі сни й живуть у своєрідному й дивовижному світі. Зло і цивілізація можуть тільки торкатися цього світу, але не можуть у нього проникнути. І водночас «Літо Мілени» не є цілковитою ідилією, це твір *про ідилію*, метаідилія, в якій іронічний підтекст резервує для авторки якісь додаткові змістові нашарування.

- [Софія Андрухович](#)

- Екзотичні квіти Софії Андрухович
- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10
- 11
- 12
- 13
- 14
- 15
- 16

Софія Андрухович

Літо Мілени

Екзотичні квіти

Софії Андрухович

Мабуть, багато кому доводилося в школі писати твір на тему «Щастя», або «Що таке щастя», або «Як я уявляю собі щастя». Пам'ятаєте, як нелегко було відповідати на це питання? Спробуйте відповісти на нього тепер! Згадайте, хто з відомих письменників порушував тему щастя як такого. Хто з них описав щасливу людину — щасливу повсюдно і завжди: в минулому, теперішньому й майбутньому?.. Романтики були щасливі в минулому, комуністи — в майбутньому, наркомани — в

теперішньому. Навіть у найбільш життєствердних письменників, скажімо, у Джека Лондона, герої спочатку мусять пройти різноманітні випробування й негаразди, а вже потім оселитися в якійсь «Місячній долині».

Цілковито щасливими мають бути лише герої ідилій — чи то античних, чи ренесансних, а чи й сучасних. Повість Софії Андрухович «Літо Мілени» — також ідилія. Знаменно, що цей жанр іще називають «селянкою», буколікою, адже тільки сільське життя, яке забезпечує безперервний контакт і єдність із природою, може бути запорукою щасливого, безтурботного

існування. Щастя на лоні природи можливе тільки тоді, коли природа лагідна, а це буває або в теплих країнах, або влітку. Літо — це золотий вік людства, літо для Мілени тривало все її життя, але й саме життя Мілени було запорукою літа.

Повість можна порівняти із звичайним життєписом, адже тут описується життя героїні від народження до смерті. Однак результатом порівняння буде те, що цей життєпис незвичайний. Всі герої твору майже цілковито позбавлені соціального статусу. Вони позбавлені національної й державної приналежності, вони не є представниками жодної професії,

соціальної чи політичної групи, вони не мають прізвища, а їхнє містечко не має назви. Об'єднують їх тільки родинні і приятельські стосунки, і то дуже умовні; вони можуть бути зведені до чогось такого, як *право любові*. Це єдиний зв'язок, здатний об'єднати всіх героїв повісті, але тільки всіх тих, хто має ім'я. Імена в «Літі Мілени» дуже значущі, більшою мірою «вегетативні»: Флор, Наркіс, Лавр, Ружена, Земислава. Все їхнє життя (і Мілена також довгий час вважала себе травною) — це безтурботне рослинне існування, де для всіх вистачає ґрунту й сонця і ніхто нікому не заважає.

«Хвала ж блаженному Богові, що

потрібне зробив неважким, а важке непотрібним», — ці слова Григорія Сковороди найкращим чином ілюструють дивовижний, «вегетативний» внутрішній світ героїв повісті. Саме своєму внутрішньому світові вони завдячують станом блаженного щастя і душевного спокою. Про це свідчать натяки на існування іншого, зовнішнього світу, обриси якого проступають на маргінесі свідомості, в тумані, проявляються в загальних образах посередності людської маси, що нехтує творчі, багаті уявою особистості (як Ружена чи Ванда); обриси цього світу виринають як об'єкти

спостереження під час подорожі Мілени до «Африки», як атрибути цивілізації у вигляді автомобіля, банків, поліцейських і т. ін. Внутрішній світ Мілени та її близького оточення — це швидше не герметична камера, а своєрідна «держава слова», інший вимір буття, який уміє використовувати звичний для нас вимір з корисною для себе метою. Цей вимір буття не знає жодних обмежень, окрім обмежень власної рослинної природи: життя триває доти, доки триває літо, із настанням осені таке життя гине — хоча смерть у творі постає не тільки якоюсь лагідною, легкою, безболісною, щасливою, але й

смішною (позбавлена сміху, та не позбавлена поезії тільки смерть Мілени). Лагідна смерть із відтінком меланхолії — саме так за нашими уявленнями вмирають рослини, в'януть квіти. Смерть героїв-квітів із «Літа Мілени» нагадує «Перетворення матерії» Едварда Мунка. Так смерть доповнює образ щастя, адже людина може бути щасливою тільки тоді, коли не боїться смерті, коли бачить в ній своє продовження, а не кінець.

Стан щастя не підвладний логічному аналізу, через те світ своїх героїв Софія Андрухович робить алогічним, владарює в ньому не розум, а уява. І хай то буде

фантастична уява (прочитавши повість, ви переконаєтеся, як часто авторка вживає слово «фантастичний») — це не означає, що світ, породжений нею, є несправжнім, недійсним, адже невідомо, який світ вважати більш справжнім: той, що ми звикли таким вважати, чи той, в якому ми почуваємося щасливими. Своєю поетичною і, сказати б, міфологічною уявою «Літо Мілени» нагадує дивовижні світи Бруно Шульца; лише завдяки їй можливі розмови з померлими, можливі перетворення Ванди на екзотичну птаху і розповіді Ружени про «тільки її» циганів, яких, крім неї, ніхто не

бачить. Фантазії — це світ, в якому можна жити справжнім життям. Апологія індивідуального світу людини — це захист особистості від руйнівних впливів соціального оточення, нівелюючої сили його інституцій. Суспільство з його інституціями й законами позбавляє людей того дива, яке дарує їм життя як вільним дітям природи: інститут шлюбу відбирає кохання у Наркіса й Цецилії, інститут правосуддя профанує чудо тотожності відбитків пальців Мілени й Леона — символу, вищого знаку того, що вони призначені одне для одного. Цей твір міг би стати чудовою ілюстрацією для теорії Арнольда Тойнбі, адже

описує світ до цивілізації, світ рослинного існування, *інь*, яке ще не перейшло в *ян*, описує дикуна, який спокійно спить на карнизі, в той час як інший дереться по прямовисній стіні будинку. Життя, яке не знає цивілізації, не знає й висоти її падіння, воно не падає, а отже, й не вмирає, воно тільки снить свої безкінечні сни.

Поєднанням чуттєвості природи й холоду архітектури, а також якимось домашньо-міщанським (у позитивному сенсі), габсбурзьким спокоєм «Літо Мілени» трохи схоже на «Екзотичних птахів і рослин» Юрія Андруховича — це своєрідне зоо «під містом. Тільки міста вже

нема». Втім, якщо вдатись до ширших асоціацій, то деяка спільність мотивів у творчості Софії та її батька — Юрія Андруховича — відступає перед більш змістовними порівняннями. Чарівним симбіозом рококових пишнот матеріального світу (природа, передусім — квіти, речі, архітектура) та тонкощів душі «Літо Мілени» нагадує казки Оскара Вайлда (навіть смерть головної героїні пов'язана з у коленням трояндовою шпичкою, як у казці «Троянда й соловейко»). З другого ж боку, екзотика «Літа Мілени» є вже борхесівською екзотикою, де пахне бібліотекою й книжковим пилом, а іронія, якою повість просякнута

наскрізно, іноді наштовхує на аналогії з чорним гумором Роальда Даля (коли іронія є грубуватою), а більше — з «Химерою» Джона Барта, в тому числі й за колоритом оповіді; деякі мотиви (наприклад, кохання) можна читати в маркесівському ключі...

Про іронію ще слід сказати окремо, адже це, поруч з ідилічністю чи утопічністю, найважливіший компонент твору, структуруючий принцип його поетики. Іронія існує тут на рівні синтаксису і на рівні подій та явищ, вона виростає з парадоксальних ситуацій (Наркіс, Цецилія та її чорношкірий коханець позбавлені почуття ревності; діти

народжуються через кілька років після смерті чоловіка, а в теплому кліматі ростуть як гриби; злочини виглядають навіть не як невинна дитяча забава, а як корисна справа; мільйон хустинок, сто п'ятдесят пар капців, п'ятнадцять тисяч маргариток, сто сорок вісім псів і багато чого іншого) і, таким чином, переростає у гротеск.

Здавалося б, іронія та гротеск повинні боротися з ідилією. Це справді так, але вони борються не з ідилією в собі, а з ідилією як жанром. «Літо Мілени» не є цілковитою ідилією, це твір *про ідилію*, мета-ідилія. Іронія покликана відвоювати для авторки певний

резерв, дистанцію до самої себе, яка необхідна кожному письменникові для творчого зростання. Це дуже важливо для Софії Андрухович, адже її «літо» тільки починається.

Сергій Яковенко

Мілена пчихнула, коли народилася. Касандра — її мама — стомлено посміхнулася, як після виконання нелегкого обов'язку, і знепритомніла. Навіть у такому тяжкому стані, напівжива, вимордувана, бліда, спітніла, вона все ж залишалася справжньою красунею. Її уста, зовсім не такі ніжні та рожеві, як звичайно, і далі блаженно посміхалися, а напіврозплющені очі безупинно шукали чогось у тьмяних закутках кімнати. І Касандрі, найвродливішій жінці містечка, ці блідість і кволість

страшенно личили, як личили їй також рум'янець, засмага, будь-які кольори і їхні відтінки, бадьорість і заспаність, легка посмішка, відчайдушний регіт і навіть червоні очі від півторагодинного плачу. Сонце відблискувало на пасмах її волосся, вії дрібно тремтіли — і всі, хто був цієї миті в кімнаті, завмерли від такої незвичайної краси, замилювалися незрівнянною Касандрою і маленьким створінням, що ніби аж світилося захватом від появи у цей дивний світ. Батько Мілени, Флор, аж заціпенів від щастя, що має тепер удвічі більше тої краси, ніж мав досі, і мало не вмер від зачудування і надмірності

почуттів, які переповнили його, сердешного. Окрім усього, Флор і сам був гарний із себе і міг би милуватися своєю зовнішністю, коли б цього хотів. Та він волів милуватися красою коханої дружини, а тепер ще й дочки. Отже, тоді і там, де народилася Мілена, можна було спостерігати незвичайне видовище: три прегарних істоти світилися, і світилось сонце, світилась пилюка на підвіконні, світилась вода у кришталевій вазі, світились простирадла під Касандрою від щастя.

Ніхто спеціально не придумував цього імені — Мілена. Не збиралися сімейні наради, не було сварок,

скандалів, образ на ціле життя, проклять і помсти. Просто всі якось непомітно для себе самих почали називати дівчинку Міленою, саме так — Міленою, з наголосом на першому складі. І невідомо було, хто першим вигадав це ім'я: Касандра, Флор, його дядько Лавр, який був священиком, подруга Касандриної матері Земислави Цецилія, її коханець Наркіс чи, може, ще хтось інший. З'явилася на світ Мілена, маленька дівчинка з лагідними, поки що сірувато-блакитними очима, з крихітним носиком, з усім дуже крихітним, рожевими карамельками уст і зворушливими перламутровими нігтиками. Як тільки сили знову

повернулися до Касандри, вона заквітчала кімнату, де мала спати і жити її люба донечка, силою-силенною троянд. Це виглядало досить мило, але все-таки трохи занадто, та, зрештою, Міленці було якось до цього байдуже. Флор, змайструвавши ліжечко-колиску для дитинки, почав робити шафки, полички і комоди з вирізьбленими на них садами, фонтанами і птицями, дикими конями, з левами, вологі очі яких блищали від проміння вирізьблених зір. Отець Лавр начепив Мілені на шийку гарненького срібного хрестика, ще й освятив цілий слоїк озерної води. Бабця Земислава принесла до покою

онуки цілу купу давніх, необхідних для щастя речей: потьмянілий від часу мідний свічник, порцелянову японську ляльку, срібні чайні ложечки, свій старий мундштук з червоного дерева, подарований покійним чоловіком, набір новеньких носових хустинок, на яких були вишиті золоті рибини з витрішкуватими очима; ще й власноруч виплела сто п'ятдесят пар домашніх капців. Цецилія подарувала універсальну прадавню книгу мудрості, в якій можна було знайти все — від кулінарних рецептів і до магічних заклять, а Наркіс — рівно мільйон газових різнобарвних хустинок на шию. Всі ці речі,

можливо, і вплинули найбільшою мірою на подальше життя і вдачу Мілени, можливо, вони і створили саму Мілену, але це сталося потім, пізніше, а спершу вона лежала у пелюшках, що пахли трояндами, і посміхалася до стелі.

Красуню Касандру — саме так, а не інакше, її називали усі — змалечку виховувала її матуся Земислава, спільно з пречудовою і прецікавою парою — темпераментною і невичерпною на вигадки Цецилією та її коханим Наркісом, літнім паном, що любив і вмів одягатися, як дженджуристий молодик. Ця нерозлучна трійця і виплекала Касандру на оплетеній виноградом віллі, посеред квітів і трав, виплекала найдивовижнішої краси квітку, яку будь-коли бачили усі ці рослини, комахи, що

метушилися серед них, стіни будинків, пил вуличок.

Земислава мала дивну звичку: щомиті осипати всіх історіями про свого покійного чоловіка Леона, Касандриного батька. І дівчинка часто майже бачила на власні очі, як чорнявий атлет із засмаглим тілом виспіває гарячих пісеньок на залитому сонцем ганку; і приносить блідій тендітній дівчинці, яка щойно прокинулася і ще заспано потирає очі, великого смарагдового жука, білку або п'ятнадцять тисяч маргариток — білих і рожевих, зібраних у смугасту парасолю з китичками. А вона здивовано і срібно сміється, пригортається до

нього і раптом з усієї сили б'є кулаком по чолі, виривається і втікає до вбиральні, мало не помираючи від сміху. Він біжить за нею, але не встигає — двері вже зачинені на гачок ізсередини, — тоді сідає під дверима і далі співає, співає, співає, а вона регоче до знемоги, і її обличчя блищить від сліз, вилиці нестерпно болять і, здається, зараз повириваються з-під шкіри і вилетять, як птахи, назовні через маленьке кругле віконце під стелею.

Окрім цих емоційних історійок, з якими Земислава не розлучалася ані на мить, вона ще займалася куховарством і плетінням макраме, а також домашніх капців. Та, зрештою,

і цього, за її словами, також навчив її Леон — могутній, веселий, всесильний Леон, набагато старший за неї, досвідчений, неповторний. Він помер власною смертю від власної старості. Це відбувалося неминуче і повільно: волосся сивіло, випадали зуби, очі сльозилися, руки тремтіли, щоночі навідувалося безсоння, майже щодня — лікарі, Леон кашляв, і крєктав, і старів, старів, старів. Земислава була вже тоді не маленькою дівчинкою, але ще зовсім молоденькою жіночкою, вона бачила все це, хоча прагнула не помічати, просила Леона співати, приносити їй маргаритки в парасолі і бігти за нею до вбиральні. І Леон

біг, але спотикався, і падав, і непритомнів, і в нього йшла кров носом і горлом, боліло серце, він задихався. І одного разу таки задихнувся. Земислава відчула — щось негаразд, відчинила двері і побачила його старе і знесилене, знищене часом, вже майже мертве тіло на підлозі. Її обличчя блищало від сліз, але тепер ті сльози не були вже викликані сміхом, вона давно перестала реготати у вбиральні. Земислава присіла біля чоловіка і погладила його по облісілій голові. Леон напіврозплющив очі і посміхнувся.

— Коли ти прибудеш до мене, ти дуже здивуєшся. Я нарву тобі стільки

маргариток, що ти зможеш пірнати в них, як у озеро. А ще я приготую тобі подарунок. Я вже придумав, який, — прошепотів він, ледь ворушачи жовтими губами. — Це буде справжній сюрприз. Цікаво?

— Цікаво... — мовила вона, посміхаючись у відповідь.

— Маєш купу часу, щоб думати, що ж це може бути. Але ти не вгадаєш. Уявляю собі вираз твого обличчя, коли ти побачиш, побачиш... От побачиш!..

За цими словами Леон помер. Земислава не сушила себе непомірною журбою, просто сумувала, але той сум був приємним.

Вона постійно думала про сюрприз Леона і спокійно чекала на зустріч з ним. І розповідала свої історії завжди і всім, навіть пагонам винограду на стінах вілли, метушливим горобцям у дворі, краплинам роси, акторам мандрівних театрів, які часто навідувалися до містечка, жебракам, квітам і комахам.

До того ж Земислава мала біля себе частинку покійного чоловіка — їхню вродливу донечку, яку вона народила багатьма роками пізніше, і це було справжнім дивом. Деякі лихі і дурні сусіди почали було розпускати огидні плітки, але переважно люди розуміли, що це говоріння — просто звичайна брехня і нісенітниця, адже

всі добре знали про силу Земиславиного кохання і про те, що окрім Леона, вона не знала жодного чоловіка в своєму житті. Отож, як уже згадувалося раніше, Земислава виховувала Касандру спільно зі своїми щирими друзями Цецилією і Наркісом. Ця життєлюбна парочка тільки тим і займалася, що коханням та милуванням. Їхнє кохання тривало вже не один десяток років, іще з дитинства, коли Земислава та Цецилія ще бавилися в траві шматяними ляльками, а Наркіс спостерігав за цією грою з кущів. Він був смішним на вигляд: у великих окулярах, з цибулястим носом, схожий на худого общипаного птаха.

Але дівчата так і гинули за ним, можливо, через так само згадуване вже вміння незвичайно та барвисто одягатися. Наркіс же не зводив очей з Цецилії — рудої і веснянкуватої, миловидої, але далеко не красуні. Зате вона щомиті вигадувала нові забавки і виверти, була невтомною на жарти і бешкети й такою залишилася на ціле життя. Безперечно, Наркісове кохання було винагороджено взаємністю, однієї миті вогонь розгорівся і ніколи, ніколи вже не згасав, навіть не зменшував свого жару, шалу і пристрасті. Вони мріяли побратися. Але якось так не було усе часу, обставини не склалися належним чином, тому солодка

парочка голуб'ят так і залишалася коханцями. Хоча одного разу все мало не закінчилося — досить безглуздо і трагічно. На щастя, доля не дозволила закоханим розлучитися, але все це сталося набагато пізніше від того часу, про який тут ідеться.

Касандра багато чого навчилася від них. Зокрема, теорії кохання, якщо така існує, вміння витончено та екстравагантно вдягатися, щоб підкреслити власну неповторність, вміння відчувати життя на смак і щосекунди отримувати від нього задоволення. Цецилія виводила її щоночі у трояндовий сад і вчила робити сукні з пелюсток квітів, дотримуватися трояндової дієти, що

й зумовило, можливо, незрівнянну вроду дівчини і її пристрасть до цих рослин. Навчила танцювати танець метеликів, який вони і виконували ритуально першого числа кожного місяця, кружляючи вулицями містечка і ловлячи вигуки, оплески та погляди мешканців. Наркіс подарував їй вміння заглиблюватись у себе і виробляти там усе, що заманеться: літати, розмовляти з тваринами та рибами, самій ставати блискучою рибиною і плисти за течією, відчуваючи лоскотання води. Якось під час одного сеансу Касандра зустріла Леона, свого татка. Він знову був кремезним і чорнявим. Посміхнувшись до неї, він прогримів

гарячим і густим голосом:

— Хочеш секрет? Чоловік твоєї доньки буде таким, як я, і називатиметься Леоном. А мамусі перекажи, що сюрприз не може її дочекатися, щось дуже вона забарилася...

Коли Касандра повернулася, вона знайшла у своєму волоссі кілька рожевих маргариток і віднесла їх мамі. Тільки тепер Касандра помітила, якою старенькою і знесиленою вже є Земислава. Та ж, безмірно зрадівши звістці від коханого, поцілувала квіточки і заплела собі в коси.

— Нетерпимець, — промовила

вона з посмішкою, — завжди він кудись поспішає і преться поперед батька в пекло. Адже, знаєш, його батько ще живий.

Але Касандра не слухала маминих слів, вона замислилась над тим, що батько сказав про її доньку. Отже, вона так само народить дівчинку, як же це мило!..

Закохувалась Касандра двічі. Вперше це був набагато старший за неї чоловік. Він називався Лавром і був священиком, полюбляв приходити щодня до Земислави, щоб випити гарячого шоколаду на ганку і послухати туркотання Цецилії та Наркіса. Лавр мав теплі блакитні очі

і був страшенно добрим та погідним. Він так приязно посміхався і так мило говорив щось своїм тихим, радісним голосом, що Касандра мало не задихалася від ніжності, яка охоплювала її.

Вперше вона не розповіла про те, що відчувала, ані мамі, ані закоханим стареньким. Уперше Касандра дивилася на світ, як на місце, в якому вона хотіла тільки те і робити, що заглядати в сині очі священика і слухати його голос. Тоді Касандра написала листа:

«Вельмишановний та дивовижнопрекрасний отче Лавре!

Прошу Вас прочитати уважно цього переповненого ніжністю та небувалими почуттями листа, а також з'їсти трояндового пляцка, якого знайдете поруч. А пишу я тому, що хочу попросити про величезну послугу — дрібну, зрештою, для Вас, але просто велетенську за важливістю для мене, для мого життя. Я не можу витримати жодної миті без того, щоб не бачити Вас біля себе, не відчувати запаху ладану, яким Ви так неперевершено пахнете, не

слухати молитов,
проказаних так ревно
Вами, не бачити Ваших
лагідних очей, звернених
до Неба. Я відчуваю, що
помру незабаром. Знаю,
отець Лавр ніколи не схоче
стати причиною смерті
такої юної та прекрасної
дівчини як я, не візьме гріх
на душу, тому зробить усе,
щоб запобігти цьому. А
допомогти мені зможе
лише життя поруч з ним...

Все, чого я хочу —
мешкати у Вашому домі,
пекти Вам трояндові
пляцки (такі, як той, що я

надіслала. Добрий, правда ж?), варити сироп з троянд, прати шкарпетки і співати релігійні пісеньки. Не надто багато я й вимагаю, як на мене. Тому я радила б Вам, отче, щиро та добросердо, виконати моє прохання. Впевнена, Ви погодитеся зі мною і зробите, як я хочу, бо — самі розумієте — так буде найкраще для нас обох.

Чекатиму на Вас зі своїми речами завтра, о третій годині ночі в трояндовому саду. Безперечно, ані матуся, ані

Цецилія та Наркіс не повинні дізнатися про цю нашу крихітну змову.

Моє серце розпускається, як пуп'янок троянди, бо незабаром я буду найщасливішою дівчиною на світі — і Ви цьому причина.

Кохатиму і на тому світі, вічно Ваша - до смерті закохана *Касандра*.

Р. З. Якщо Ви знехтуєте мною і не прийдете, зранку в трояндовому саду знайдуть моє бездиханне тіло. *Ваша*

Кас.

Р. Р. З. До речі, я зустрічалася з духом мого татка Леона, і він сказав, що у нас з Вами народиться донечка. *К.»*

Касандра була щасливою. Вона ні на мить не сумнівалася, що о. Лавр прийде до неї в сад і буде радий забрати до свого дому. Почуття ніжності, що сповнювало дівчину, відкрило їй новий світ, вона заливалася гарячими сльозами, які чомусь щомиті так і пирскали з її очей, і любила шалено все і всіх навколо.

Але по обіді наступного дня (вночі мала відбутися зустріч у саду), коли Касандра поскладала вже до валізи майже всі свої речі, вона почула голос священика, що долинав з ганку, і вигуки здивування та захоплення. Через декілька хвилин до кімнати зайшли Земислава, Цецилія та Наркіс. Вони тепло та любляче посміхалися і по-змовницькому переглядалися між собою.

— Каа, ти просто чудо! — промовила матуся. — Я навіть не думала, що ти можеш аж так, Каа! Правда ж? — звернулася вона до голуб'ят.

— О, так, Сандро, це саме те, чого ми тебе вчили! Ти така талановита! Неперевершено! — Цецилія притиснула дівчину до себе і розцілувала, а Наркіс сказав:

— Тільки голубка Цецилія ще може написати такого листа, Касе — і більше ніхто. Такі почуття! Така твердість у власному бажанні! Так різко і ніжно! Касе, ти — геній кохання! — і додав: — Цециліє, пташечко, я незмірно кохаю тебе!

— Я теж кохаю тебе, мій горобчику, — сказала старенька, і вони почали любо шепотітися. Тим часом Земислава промовила:

— Невже ти так закохалася в о.

Лавра? Так, він достойна людина, це гарно, що ти вибрала саме його. Ти можеш кохати отця, безперечно, хоч ціле життя. Але є декілька речей, про які ти повинна знати. По-перше — він священик, він не бачить анічогісінько, окрім віри, і не думаю, що він хоча б на мить потребує дружини чи, скажімо, коханки. По-друге — о. Лавр вже старий чоловік. Ні, ні, я не маю нічого проти різниці у віці, що сказав би Леон, якби знав, що я відмовляю тебе від кохання тому, що твій обранець набагато старший, аніж ти — а я не відмовляю свою дитинку, зовсім ні. Але ж це вже нецікаво, це ж просто повторення моєї історії, прекрасної

історії, але повторення — це не те, зовсім не те. До того ж, ти знаєш, як усе це закінчиться. І навіть швидше, аніж у мене з Леоном: о. Лавр уже на підході, прости Господи! І, по-третє і найголовніше, — о. Лавр не кохає тебе! Цьому свідчення — те, що він приніс до нас твого геніального листа. Він розгублений, і страшенно засмучений, і не знає, що робити. Він просто не вміє кохати, бідака. Любить усіх людей, а от закохатися ніяк не може. Та йому це й не потрібно, Каа, розумієш? Сама вирішуй, що тобі робити. Я все сказала, що думала. Але ти, Каа — справжнє золотко! Ти зараз подумай над усім, а ми підемо. Бувай, — і

сива матінка поцілувала Касандру в чоло, після чого вийшла з кімнати. За нею вийшла закохана парочка, причому Наркіс підморгнув Касандрі і прошепотів:

— Блискуче, Касе, блискуче!

А Цецилія промуркотіла:

— Може, тобі, Сандро, слід податися в монастир? Може, так завоюєш його кохання. Це непогана ідея, як на мене. Подумай.

І Касандра знову опинилася сама. Не можна сказати, що вона була нещасна і знищена, бо її почуття відштовхнули. Навпаки, їй стало якось іще веселіше. Ні, кохання не

згасло — дівчина і далі з ніжністю згадувала про о. Лавра і прагнула щомиті бачити його; просто все якось трохи заплуталось, і вона вирішила вийти погуляти в саду. Троянди завжди надихали її, тож і зараз Касандра сподівалася, що їхній запах підкаже якусь розумну думку.

Проходячи поміж кущами жовтих і рожевих троянд, Каа раптом наткнулася на високого юнака, трохи старшого за неї, схожого на ельфа або на лицаря. Він був стрункий і високий, з біляво-жовтавим волоссям, блідим обличчям, на якому вирізнялися сині очі, чимось дуже схожі на очі о. Лавра. Риси обличчя хлопця були тонкими і правильними,

особливо гарним здався Касандрі його благородний ніс.

— Ти хто? — запитала Касандра.

— Я називаюся Флор, я племінник о. Лавра. А ти, напевне, та закохана в нього до смерті дівчина, яка спекла смачнющій трояндовий пляцок? — голос Флора теж був глибоким, теплим і якимось одразу зворушив дівчину, та й сам хлопець зацікавив її. Вона кивнула головою на знак згоди, а він продовжив:

— Так от. Я ніколи не їв нічого смачнішого за той пляцок і хотів би з'їсти ще один, а ти, напевно, вмієш готувати ще й інші такі ж смачні

страви. Якби ти готувала їх мені, я допоміг би тобі бачити дядечка щодня. Ти жила би під моїм ліжком скільки тобі б захотілося і надивилася би на нього досхочу: щоранку і щовечора він заходить до моєї кімнати, щоб помолитися. То як?

Звичайно, Касандра погодилась. Тому тієї ж ночі, о третій годині, вона чекала на Флора в трояндовому саду зі своєю валізою. Він прийшов і відпровадив її до свого дому, де поселив під власним ліжком. 'Зранку Касандра побачила домашні капці о. Лавра і почула його голос. Цього їй було досить. Мрія закоханої дівчини збулася, вона перебувала під одним

дахом з тим, хто викликав у її душі такі незбагненні почуття. Коли ж о. Лавр пішов до церкви, Касандра заходилася пекти пляцок, варити сироп, робити салатку, зупку і сос з трояндових пелюсток. Флор був просто щасливий. Він поїдав усе за одну мить і просив ще і ще і ще.

Таке життя Касандри під ліжком тривало рівно півроку, і кожен наступний день скидався на попередній. Флор розповідав їй, що Земислава з голуб'ятами обшукують усі можливі монастирі і скоро заїдуть кудись на кінець світу, що о. Лавр тяжко переживає зникнення Касандри і відчуває в цьому свою вину. Найсмішнішим було те, що він

навіть ніколи не здогадувався, що втікачка живе під ліжком його племінника.

Але якось одного ранку дівчина зрозуміла, що домашні капці о. Лавра не викликають більше в її серці жодних почуттів. І як тільки він пішов до церкви, Касандра зібрала свої речі, спекла два пляцки (один залишила для Флора, який понад усе в світі любив цю страву, а другий забрала з собою), зібрала речі і повернулася додому.

Вдома нікого не було — мама з голуб'ятами, вочевидь, продовжували пошуки. Залишивши пляцок на столі, Касандра піднялася до своєї кімнати.

На підвіконні вона знайшла записку і букет блакитних троянд з крапельками роси на пелюстках. У записці вона прочитала:

«Їду. Скоро буду. Мушу навчитися життя і розбагатіти. Флор».

— Як мило! — посміхнулася Касандра. Але наступної миті вже забула про білявого лицаря, бо почула, що на ганок сходять трійко веселих стареньких. Вони не втрачали надії ні на мить, бо твердо знали, що Касандра не зникне безслідно, під час пошуків намагалися якомога більше

розважатися і насолоджуватися життям. Коли ж вони побачили трояндовий плячок на столі...

— Каа повернулася!!! — вигукнула матуся Земислава.

— Так, це вона — Сандра, наше серденько! — засміялася Цецилія і обійняла Наркіса.

— Яке щастя, Кася знову тут! Я кохаю тебе, Цециліє, моя солоденька! — і обличчям Наркіса покотилася солоня слюза.

Рівно через чотири роки повернувся Флор. Він змужнів і страшенно розбагатів. Красень під'їхав на вогненному коні до

обплетеної виноградом вілли з букетом тигрових лілій і, звичайно ж, тигрових троянд у руці й вигукнув:

— Касандро, виходь за мене!

Касандра якраз працювала в саду. Вона вибігла з-поміж кущів у платті з пелюсток квітів, з босими зарошеними ногами і краплинами соку на віях, і промовила:

— Я вийду за тебе, Флоре, але чого ти кричиш?

Через кілька років народилася Мілена. А найщасливішим з фіналу усієї цієї історії був, мабуть, о. Лавр.

Мілена досить довго не зводилася на нОГИ. У п'ять років вона вже вільно розмовляла, читала книжки, писала вірші про хмари і повітря, співала, грала на флейті, але навіть не намагалася ходити. Мілена взагалі воліла не зрушуватися з місця: могла сидіти годинами там, де її залишили, і щось буркотіти собі під ніс, могла розглядати тріщинки в землі, розмірковуючи над їхнім походженням і над їхньою подальшою долею, милуватися травинками і тішити себе тим, що трава теж не рушає з місця. Мілена

довший час уявляла себе травною. Підливала щоранку свої ступні водою, на кілька годин закопувала ноги в ґрунт, ловила жадібно сонячні промені, вдень розпускалася, а вночі згортала пелюстки, приваблювала бджіл ароматом свого нектару. Але комахи не надто прагнули познайомитися з дивною квіткою, вони й далі прилітали до ромашок, волошок, маків і гречки, обминаючи засмучену Мілену. І тоді Мілена зрозуміла, що вона людина. Але ходити не почала.

Касандра часто відносила Мілену до озера. Вони вдвох лежали на камінні і слухали дзижчання комах, плюскіт води, жаб і риб,

шурхіт хмар і скиглення щенят під вербовими корчами. Ці щенята, здавалося, були тут вічно. Ніхто не знав, скільки їх там є, бо однієї миті з того таємничого кубла вилазило шестеро щенюків, а наступної — двоє залазило назад, тоді знову виповзало троє, потім ще двійко, за ними прямував іще один, натомість двоє сонно заповзали під кущ, виштовхуючи трьох цуценят, а побачивши їх, п'ятеро інших мерщій залазило у загадкову нору — і так без кінця. І без початку. Бо ще бабця Земислава і Цецилія пам'ятали цих псів, які заважали їх забавкам у дитинстві, а Наркіс тисячі разів розповідав ту саму історію про те, як

одного разу, коли він спостерігав за Цецилією з-за цього вербового корча, один щенок безсоромно обгидив йому ногу, а через кілька хвилин хлопчина мусив іти відвідати хвору тітку, яка страждала запамороченнями голови при повному місяці, до того ж ніс її був вічно закладеним, що спричиняло нестерпне гугнявіння і бубнявіння. Але навіть ця нечутлива до жодних запахів тітка мало не знепритомніла, бо, як сказала вона сама, «сердешдий Даркіс гдиє да очах і побре, вочевидь, радіше, адіж бій діс розблокується». Але Наркіс не помер, а просто пішов до лазнички і добряче помив собі ногу, і тітка, посміхнувшись,

пробубоніла: «Ото дивовижа — вочевидь, атбосфера боґо добу здатда лікувати людей». І з того часу до тітки приходили хворі та знедолені, зневірені, готові покінчити життя самогубством, якщо вже цей останній спосіб не допоможе. І що найдивовижніше — це допомагало, люди виліковувались і радо йшли жити далі. Так тривало, аж поки тітка померла. Після її смерті в будинку зробили лікарню, але, на жаль, наслідки лікування там не були надто втішними, навпаки — багато кому виходило ще й на гірше. Тому лікарню зруйнували, а на її місці збудували загадкову, вічно замкнену халабудку, на дверях якої завжди

висів заржавілий замок.

Так от. Касандра з Міленою пролежали так на березі аж до смеркання. А коли оскаженілі комарихи почали своє полювання, Касандра навпомацки знайшла поруч із собою сплячу Мілену, загорнула її з ніг до голови в теплу ковдру і пішла додому. Там поклала донечку до її ліжка, поналивала свіжої води у вази з трояндами і пішла й собі спати. Але, майже дійшовши вже до своєї спальні, Касандра почула раптом тихий стукіт у двері. Вона, досить здивована, почала спускатися сходами, тим часом як зі своїх спалень повиходили заспані бабця Земислава, Цецилія і Наркіс, а Флор

— той уже переганяв саму Касандру, хоч коли вона прийшла додому, її чоловік бачив у ліжку тринадцятий сон.

І ось вхідні двері відчинили... На порозі стояла Мілена. А позаду неї нерухомо завмерла ціла зграя щенюків. Оторопіла Касандра тільки розвела руками, всі решта просто не могли позакривати ротів. А Мілена, незворушно посміхаючись, пройшла попри своїх рідних і повагом почала спинатись сходами нагору. За нею повалила і зграя псів. А було їх — як потім порахувала бабця Земислава — сто сорок вісім голів.

Мілена зайшла до своєї спальні,

підійшла до ліжечка, витягнула звідти і обережно поклала на підлогу солодко сплячого сто сорок дев'ятого песика, загорнутого в теплесеньку ковдру. Сама ж залізла до колиски, розгойдалася і теж заснула. А навколо тут і там вмощувалися спати решта сто сорок вісім цуценят.

Так Мілена почала ходити.

А наступного дня Флор змайстрував на подвір'ї сто сорок дев'ять буд — ціле карликове містечко, у якому й жили Міленчині пси. Хоча Міленка й не любила їх занадто: іноді вигулювала ранковими вуличками міста, іноді (дуже рідко) годувала. Переважно за псами

дивилася бабця Земислава. Вона сплела їм теплі комбінезони і капці і завжди розповідала про Леонів сюрприз. А пси слухали уважно і віддано і навіть почали потроху рости.

Дитинство Мілени було лагідним і приємним. Гріло сонечко, пахли троянди, Касандра пекла пироги, Цецилія з Наркісом цвірінькали на ганку, бабця Земислава плела теплі шкарпетки на зиму, Флор приносив щодня радісних комах або ящірок з лісу.

Багато часу Мілена проводила з о. Лавром. Це були глибокі і таємничі години сидіння у лісі, на сірому чи зеленому мосі, на пагорбі в центрі міста чи в костьолі. Вони ніколи не розмовляли. Все відбувалося так. Мілена,

прокинувшись, умившись і поснідавши, вибігала з будинку. На траві біля маленького фонтанчика, підставляючи висохле обличчя краплинам води і сонця, сидів о. Лавр. Він мирно і лагідно усміхався, весь його старечий, струхлявілий вигляд говорив про невимовне тихе блаженство. О. Лавр уже зробив на цьому світі все, що мусив зробити, і тому був задоволений своїм життям. Тепер старенький спокійно чекав на відхід у інший вимір. Він уже практично не жив на цьому світі (про що свідчила, наприклад, його постійна мовчанка), хоча не жив ще й на тому — о. Лавр наче завис у невагомості, відокремлений від

простору і часу. Єдиною ниточкою, яка ще трохи з'єднувала його із землею, була Мілена. Мілена, яка вибігала однієї миті зі свого дому, ледь помітна через густий серпанок води і сонячного проміння. Мілена, яка вся світилася тим промінням і водою, яка складалася з них. Вона сідала біля о. Лавра на траву і так само мружилась, звернувши обличчя догори. Від о. Лавра пахло ладаном і старими книжками. Від Мілени — трояндами, свіжим маслом і цукром. Червоні мурашки мандрували їхніми руками, залазили під рукави, проповзали вздовж руки, незабаром досягали шиї і далі заповзали у волосся. Поряд пролітала галаслива

пара закоханих, за ними на прогулянку з псами йшла бабця Земислава. Пси обнюхували дві нерухомі постаті, лизали гарячі Міленчині щоки і бігли далі. Касандра щось там робила з трояндами. Флор заклопотано йшов до міста або до лісу, бо мав якісь справи, попередньо поцілувавши Міленку в око і поплескавши дядечка по плечі. Але ані Міленка, ані о. Лавр не зважали на увесь цей рух зовнішнього світу. Вони слухали, як трава всмоктує краплинки вологи, як жук копає собі нірку, як пролітає павутинка в повітрі. А потім якоїсь миті разом підіймалися з землі і йшли, не змовляючись, в один бік: до

лісу, на пагорб, на берег озера, в сад, до костюлу. І слухали там іншої музики. Цілий день нерухомо сиділи і слухали. Під вечір поверталися на віллу. їх уже чекали на ганку. Всі сиділи навколо круглого солом'яного столика на солом'яних кріслах і пили гарячий шоколад. Бабця Земислава виносила щойно спечені булки з маком, родзинками, трояндовими пелюстками, яблуками, сушеними абрикосами, гуаявами і маракуйями. О. Лавр завжди пив тепле козяче молоко і посміхався. А Мілена починала говорити. Вона розповідала про щасливу корову, що паслася у полі, про вітрини-дзеркала, про блакитний потяг, про тишу,

галас, спеку. Всі слухали і їли булки. О. Лавр пив молоко, посміхався і поволі жував булку своїм беззубим ротом. О. Лавр дуже любив гарячі булочки з маком, родзинками, трояндовими пелюстками, яблуками, сушеними абрикосами, гуаявами і — особливо — маракуйями.

Того дня все було так само. Після сидіння біля фонтану старенький і дівчинка поволі пішли до костьолу. Їм дуже хотілося сьогодні подихати повітрям холодного костьолу, тьмяним, спокійним, напівсонним. Вони сиділи, дивилися на Розп'яття і повільно кліпали очима. Скрапував віск зі свічок, тріщали маленькі полум'я. Сонце освітлювало

різнокольорові вітражі, через що на кам'яній підлозі утворилися дивні і прегарні малюнки. О. Лавр і Мілена розглядали ще й ті малюнки і мружились. Було дуже добре і вільно. Легко дихалось і не думалось. Кілька людей заходили помолитись — і виходили знов. А старенький і дівчинка залишались сидіти, мружачись і посміхаючись. Після обіду до костьолу хтось прийшов і нашумів. А потім зазвучав орган — о. Лавр і Мілена широко розплющили очі і перестали дихати, бо це було велично.

А потім вони, як завжди, повільно пішли додому. На ганку тихо розмовляли. Булки парували і

пахли. О. Лавр посміхався. Він сів на своє місце, відсърбнув козячого молока і відкусив шматок булки. Проковтнувши його, о. Лавр помер, посміхаючись, тихо і мирно.

Поховали старого на покинутому кладовищі — він так хотів. Касандра посадила на його могилі квіти. Бабця Земислава спекла свіжі булки. Червоні мурашки облюбували собі цю місцину і лазили по надгробку мільйонами і мільярдами. І сонце навіть у похмуру погоду сіяло свої краплини на дерев'яний високий хрест.

Це була перша смерть у Міленчиному житті. Її сповнювали

сумні і тяжкі, але водночас дуже величні, відчуття. Відтоді вона ніколи більше не бачила о. Лавра. Але іноді сиділа в костьолі і розмовляла з ним, не зводячи очей з кольорових плям на підлозі, і слухала орган. І вдихала на повні груди запах ладану, який найбільше нагадував їй про старого лагідного янгола з синіми очима і доброю посмішкою.

Там, на покинутому кладовищі, Мілена і познайомилась із Руженою. Про цю дівчину багато говорили: про її одяг, про її відлюдькуватість, про хвору уяву.

Вона й справді дивно одягалась. Але Наркіс завжди розхвалював це її вміння. Цецилія теж захищала дівчинку, бабця Земислава — жаліла. А Мілена мріяла з нею познайомитись, бо всі діти чомусь сахались Ружени, можливо, через її незрозумілу любов до старого цвинтаря.

— Вона їсть мертвяків, —

розповідала Мілені руда товстунка. — Вона взагалі відьма. Її б спалити. Або втопити. Тільки так можна знищити відьму.

Всі діти на знак згоди хитали головами, а Мілена, знизавши плечима, йшла геть. Дурні і бездушні діти. Вони огидно брешуть про інших, ще й хочуть потім жорстоко убити тих інших через власну брехню.

І ось Міленчина мрія здійснилася. Одного теплого, але захмареного ранку її потягло порозмовляти з о. Лавром. Навіть у костьолі не вдалося зробити це: запах ладану був слабким, плями на

підлозі зовсім зникли, вологий холод пробирав до кісток. І Мілена пішла на цвинтар. Тільки тут, побачивши червоних мурашок, які копошилися на пагорбку, огорненому буйною рослинністю, відчула полегшення. Вона сіла на траву, підібгавши під себе ноги, і схилила голову набік. Повітря було таким гарячим і густим, як ніколи.

«Напевне, буде гроза, о. Лавре»,
— подумала вона.

«Буде, Міленко. Така тепла і гарна! Ти ще таких не бачила, а я вже не побачу. Шкода, але не занадто. Тут теж гарні грози, Міленко, я вже звик до них. Вже навіть не захотів би

назад повертатися. Взагалі б не захотів — що мені там робити? От тобі ще цікаво. Наприклад, ти не бачила ніколи такої грози, яка невдовзі почнеться, і багато чого не бачила. А я вже все бачив. Уже нецікаво», — відповів о. Лавр.

«А у вас на могилі живуть червоні мурашки», — подумала Мілена.

«Які ж вони, ті червоні мурашки? Я вже майже забув», — зітхнув о. Лавр.

«Вони маленькі, заклопотані і милі. Їхні лапки і вусики постійно ворухатяться, а очі — як у собак, тільки крихітні», — відповів хтось

третій.

«Я скучив за червоними мурашками, Руженко, і за Міленкою скучив», — промовив о. Лавр.

— Руженка? — Мілена повернулася і побачила в кущах великі тернові очі, які тієї ж миті зникли. Мілена підхопилася і побігла до кущів. Але червона з зеленими квітами сукня вже заховалася в заростях за найкрасивішим зі склепів. І раптом почалася гроза. Великі і тяжкі краплини лупили Мілену по чолі, щоках, по шиї і руках. Волосся зовсім змокло і стало чорного кольору, з нього струмками стікала вода. Вода лилася ще й з брів,

з вій, з носа, з одягу — з усієї Мілени. Вона безпорадно дивилась, як світ навколо перетворюється на глибини велетенської калюжі.

— А ти помітила, що червоні мурашки на могилі о. Лавра не лякаються грози? — раптом почула вона за спиною. Це була Ружена. Вона лукаво посміхалася і була не сухіша за Мілену. Мілена посміхнулась у відповідь:

— Тут є де сховатись? — спитала вона.

— Жартуєш — у склепах, чи що? Та й для чого ховатись, ми й так уже мокрісінькі... — мовила Ружена.

— Тоді ходімо до мене. Мама збиралася робити вареники з трояндовими пелюстками...

Ружена завагалася. Але окинувши оком Мілену, її мокре волосся і одяг, кивнула на знак згоди. І вони побігли. Нешвидко, але розбризкуючи в усі боки краплини води. І невдовзі були вже на ганку Міленчиної вілли.

— Мокрі кури, — поглянула на них бабця Земислава.

— Я наварила вареників! — сказала Касандра. — Але мокрі їх не їдять.

Тому мокрі переодягнулися в

сухий Міленчин одяг і спустилися на ганок. Ружена сторожко оглядала всіх і, ледь посміхнувшись, відводила очі, коли хтось посміхався до неї. Але все змінилося, як тільки Наркіс промовив:

— Руженко, я знаю, що ти маєш неабиякий талант до одягання. Тож хотів спитатися твоєї поради. Зараз, зараз, — і він побіг кудись, а за мить з'явився, несучи купу лахів.

— Яке диво! — аж підскочила Ружена, і вони з Наркісом почали щось жваво обговорювати над тією купою. А всі решта сиділи за солом'яним столом, пили гарячий шоколад, їли пляцочок і радісно

посміхалися. Коли ж Наркіс нарешті запитався поради, ще й подарував Ружені прекрасну блакитну краватку, вона промовила, захоплено світячи своїми терновими очима:

— Як тут прегарно! Які ви всі чудові! Таке мені щастя на голову звалилося!

Гроза тривала, хоча перейшла вже радше у густий літній дощ. Мілена і Ружена піднялися в кімнату нагорі. Мілена відчинила вікно і сіла на підвіконні. Ружена примостилася біля неї. Їхні ноги сплелися з пагонами винограду, гілки дерев простяглися прямо їм до рук, краплини дощу лопотіли по листі і

підстрибували, відбиваючись, ніби гумові м'ячки.

— Такою щасливою я була, напевно, тільки з циганами... — промовила Ружена. — Вони приїхали якось і напнули свої шатра на моєму цвинтарі. У них був ведмідь і багато собак — ні, не так багато, як у вас, але теж багацько. І старий циган грав на гітарі. А я співала. А решта циганів слухали. Все це зовсім не скидалося на моє звичайне життя. Але я не пішла з ними, бо не могла залишити свого цвинтаря, розумієш? Зате відпустила на волю їхнього ведмедя.

— Пам'ятаю, — сказала Мілена.

— У тому лісі біля кладовища якось з'явився ведмідь. Така паніка знялася!

— А вони зникли. Так, наче я це вигадала. Навіть трава була не прим'ятою там, де стояли шатра... — сказала Ружена.

— А може, ти справді вигадала? Ніхто ж більше їх не бачив... — сказала Мілена.

— А ведмідь? — прошепотіла Ружена. — Та й без того я знаю, що не вигадала. Ніхто і не мусив їх бачити — то ж були мої цигани.

— А я б їх побачила? — запитала Мілена.

Ружена на мить замислилась:

— Думаю, ні. То тільки мої цигани.

Так вони потоваришували. І їм було добре і цікаво вдвох, хоч би що вони робили: сиділи на підвіконні, купалися в озері, вилазили на дерево, щоб зблизька оглянути хмари, досліджували склепи, збирали листя і комах, будували кам'яні палаци, вигулювали псів бабці Земислави чи сиділи біля могили о. Лавра, розмовляючи з ним. Рідні Мілени любили Ружену, особливо Наркіс. Вони разом вигадували такі фантастичні убрання, що дух захоплювало, і навіть почали потроху

продавати їх. Коли це одного вечора Ружена примчала до Мілени і сказала:

— Прощай! Я їду з циганами...

— Їдеш? — Мілена мало не впала. — Але ж... А як же я, як Наркіс, о. Лавр, твій цвинтар, нарешті? Як же, Ружено?..

— Я мушу, — сказала Ружена. — Я дуже люблю тебе, всіх твоїх родичів, і ти сама знаєш, що означає для мене мій цвинтар. Але цигани приїхали і напнули намети. Втретє такого не буде!.. Я мушу їхати, Мілено...

— То я хоч подивлюся на них, —

мовила Мілена, виходячи з дому.

Але на цвинтарі нічого не змінилося. Все було так, як раніше: жодних наметів, жодних ведмедів і собак, жодних циганів.

— Я ж казала тобі, що вони тільки мої...

Мілена тяжко зітхнула:

— Тоді прощай і щасливої дороги! — вона повернулася і повільно пішла геть.

— Я пам'ятатиму тебе, Мілено! Не сумуй за мною!.. — вигукнула Ружена, залазячи на циганський віз.

— Я люблю сумувати, — кинула Мілена, не обертаючись.

Більше вони не бачились.

Мілена лежала в саду і жувала пелюстки троянд. Їхній солодко-терпко-теплий запах змішувався із дзижчанням бджіл і відблиском сонця у вікнах. Надходив вечір, кольори густішали і дещо тьмяніли, Мілені вже навіть довелося вбити кількох комарів. Раптом почулися незрозумілі вигуки, сміх, шум, регіт, зашелестіла трава, і над Міленою з'явилася Касандра.

— Ходімо, ходімо... — сказала вона захекано.

— Куди? Що сталося? — зірвалася на ноги Мілена, але Касандра вже зникла в кущах. Мілена вирішила не відставати, тим більше, що біля будинку вочевидь діялося щось незвичайне. Бабця Земислава в оточенні цілої ватаги своїх псів, які метушилися і гавкали, стояла посеред двору, тримаючи за руки з одного боку — Цецилію, а з другого — Наркіса. Флор нестримно і шалено реготав, і сльози пирскали з його очей, обличчя почервоніло, він уже й не мав сили сміятися, але зупинитися не міг — і продовжував реготати. Касандра, вибігши з саду, кинулась йому на шию і сама залилася дзвінким сміхом. На вулиці

ж, перед будинком, зібралася ціла купа сусідів, знайомих та й, зрештою, незнайомих людей. Вони шепотілися, перегукувались і теж сміялися, ніби побачили невідь-яку дивовижу.

Мілена зупинилася і здивовано оглянула цю картину. Вона анічогісінько не розуміла.

— То як, — раптом сказала урочистим голосом бабця Земислава. — Чи скажеш ти це привселюдно, Наркісе?

Наркіс поглянув закоханим поглядом на Цецилію і тихо сказав:

— Авжеж, Земиславо, хоч би й

перед цілим світом, — а потім встав перед Цецилією на коліна і голосно та виразно мовив:

— Я кохаю тебе, Цециліє! Чи вийдеш ти за мене?

Цецилія, бліда та розгублена, була схожа на молоденьку дівчинку, яка не уявляє, як їй поводитись у такій ситуації, яка бачить цього чоловіка десь удруге у своєму житті, а не знає його кілька десятків років.

— Чому ж ти мовчиш, Цециліє?
— втрутилась бабця Земислава. —
Відповідай, що подумаєш.

— Та чого там ще думати! —
вигукнув Флор, переборовши свій

нестримний сміх. — Чого там ще думати? Нашим голуб'ятам давненько вже слід було побратися. Відповідай, Цециліє!

І Цецилія вдихнула в груди якомога більше повітря, примружила очі, а тоді вигукнула:

— Так!

Наркіс схопився з колін і кинувся обіймати свою наречену. Бабця Земислава плакала від розчулення, Касандра і Флор радісно посміхалися, а натовп аплодував і ревів, але що — зрозуміти було неможливо. Мілена теж посміхалася, вона була рада за стареньких — нарешті мрія їхнього життя (так,

саме їхнього життя, а не життів, бо ж Цецилія і Наркіс прожили одне спільне життя) здійсниться.

Весілля було призначено за місяць, але приготування почалися негайно. Метушня охопила Міленчин будинок. Вдень і вночі, взад і вперед по ньому носилися якісь чужі люди, на кухні постійно щось готувалося, старі речі вивозилися, завозилися нові. Сад прибирали, підстригали і прикрашали, також прикрашали будинок і вулицю. Невідь-звідки приїхали чудернацькі кухарі та кравці, які розмовляли дивними незрозумілими мовами. Для Цецилії шили найфантастичнішу у світі весільну сукню за ескізом Наркіса,

вишуканий та невимовно гарний костюм готували й для нього.

Тепер Мілена не могла ні хвилини побути на самоті, та, зрештою, вона й не хотіла. Це ж було так цікаво: спостерігати за передвесільною метушнею, за усіма цими приготуваннями. Цецилія попросила її увесь час знаходитись поряд, бо нареченій було страшенно не по собі, бо вона нервувалась і переживала, бо від хвилювання у неї тремтіли руки і вона раз по раз непритомніла. Тому Мілена майже увесь час проводила в кімнаті, де шилася сукня Цецилії, і спостерігала за цим процесом.

Сукня справді була небувалим витвором, шедевром, у який Наркіс вклав усю свою душу і все своє безкрає кохання до Цецилії. Тканину привезли звідкись з-за моря, звідки, зазвичай, і привозять найпрекрасніші тканини. Тонка, слухняна, м'яка, ніжна — ця ясно-бузкова краса, здавалось, текла, і перетікала, і повсякчас змінювала відтінки, жила, пульсувала. Сама ж сукня — коли вона, нарешті, завдяки дванадцятьом золоторуким кравцям, котрі розмовляли дванадцятьма різними мовами, але чудово розумілися між собою на мові жестів, була виготовлена — виглядала як величезна квітка ірису, з гнучкими

плавними пелюстками, які обіймали Цецилію і робили з неї таку небувалу красуню, що всі поголовно чоловіки, найняті для весільних приготувань, навіть самі кравці, самозабутньо позакохувались у наречену. Сукня, здавалося, світилась своєю бузковістю, граційно перетікала з одного стану в інший при кожному найнепомітнішому порусі Цецилії, мінилася, блищала ніжно і приємно, навіть пахла невловним запахом ірисів.

Костюм Наркіса ж скидався на крила велетенського метелика-махаона. Реальніший навіть за живих метеликів, цей костюм якнайкраще личив до бузкової сукні-іриса.

Весілля обіцяло стати грандіозною подією.

Натомість Мілена помітила, що не все гаразд між нареченими. Вічна ідилія, здавалось, була порушена: голуб'ята уникали одне одного, при зустрічах опускали очі і миттю втікали у різні боки, але переважно намагалися не зустрічатися взагалі. Про недавні шепотіння, милування та закохані погляди і мови не було. Переконалася Мілена у своїх здогадках одного вечора за тиждень до визначної події, коли у двері її кімнатки постукав засмучений і змучений метушнею та постійним нервуванням Наркіс.

— У королівстві Коханя не все гаразд? — здивовано посміхнулася Мілена, помітивши сумний вигляд нареченого. — Щось ти не надто схожий на безмежно щасливого закоханого.

Наркіс тяжко зітхнув і присів на краєчок крісла, опустивши голову:

— Не все гаразд, Міленко. Щось не так, але от що — я і сам достеменно не розумію. Різні думки копошаться, а я їх не в силі впорядкувати і до кінця зрозуміти. Може, ти допоможеш?

— Я уважно слухаю, — тихо мовила Мілена, намагаючись упіймати тяжкий і гіркий погляд

Наркіса.

— По-перше, я дуже і дуже боюсь... — після кількоххвилинної мовчанки почав старий. — Я настільки боюсь, що не можу спати ночами, не можу їсти, навіть роз-роз-роз-розмовляти нормально не можу. Я не знаю, чи хочу одружуватися з Цецилією. Це ж така зміна життя! Це ж нестерпність нових обов'язків! Рутина і будні, сімейні сварки, ревності... Хіба це нам потрібно? А може, зв'язавшись такими страхітливими путами на ціле життя, ми обоє зрозуміємо, що не створені одне для одного — що тоді? До самісінької смерті терпіти присутність якоїсь чужої людини, цю

нестерпну, жахливу, чужу присутність! Я не знаю, чи нам це потрібно? Чи ми з Цецилією не розіб'ємо, не знищимо цим шлюбом того найдивовижнішого у світі почуття, яке існує між нами?.. Як подумаю — хочеться втекти світ за очі, забитися в якусь щілинку і заснути там вічним сном, про все забувши... — і голова Наркіса безсило впала на складені на колінах руки.

Отетеріла Мілена тільки кліпала очима. А потім сказала голосно і сердито:

— В житті своєму не чула ще безглуздіших дурниць!!! Чи ти зовсім

збожеволів, Наркісе? Зміна в житті? Та хіба ж ви не живете з Цецилією як чоловік та дружина стільки років — що ж змінить дрібненька формальність? Звідки візьмуться нові обов'язки, рутина, будні, сімейні сварки, ревності, якщо досі їх не було? І про яку це чужу людину ти там жебонів, божевільний дідугане, чи не про жінку, з якою знайомий вже майже століття? Єдине можу сказати тобі: ти таки здурів...

Наркіс не ворухився і скидався на нещасну зіжмакану тінь, яка от-от зникне, розчинившись у якомусь своєму надлюдському горі. Мілені стало його шкода.

— Зрештою, вам не обов'язково одружуватись, жили ж якось досі без цього... І питання тільки в тому, чи кохаєш ти Цецилію, Наркісе...

Він повільно підвівся, наче втілення чорної журби, і поглянув на Мілену:

— Безперечно, безсумнівно, я кохаю її понад усе. Але все ж... — і він вийшов з кімнати, а Мілена ще кілька хвилин чула, як риплять тужно сходи під його тихе схлипування:

— Але все ж, але все ж, але все ж...

Та цим не обмежилось. Через годину до Мілени зайшла Цецилія,

вона була ні на крапельку не в кращому стані, аніж її наречений. Цецилія нічого не розповідала про свої почуття, а тільки зітхала, наче перед смертю:

— Я не знаю... Ох-ох-ох, я не знаю, не знаю, не знаю...

— Чого не знаєш? — не витримала Мілена.

— Не знаю, чи гра варта свічок... — відповіла Цецилія, хитаючи головою. — Не знаю, чи не розумніше було б народитися пташкою і в хвилину, схожу на цю, відлетіти, змахнувши крильцями...

Ще трохи позітхавши, Цецилія

пішла. А Мілена заснула, посміхаючись: завжди людині чогось не вистачає! Хіба ж цим двом дивакам не марилося цілісіньке життя їхнє одруження? Хіба не цього прагнули вони понад усе? А от тепер, коли їхня мрія от-от здійсниться, вони готові чкурнути світ за очі, покинувши все чортам, забувши про своє кохання і про своє дотеперішнє життя.

Та ось нарешті настав довгоочікуваний день. Від самого ранку божевілля запанувало над віллою. Навіть троянди в саду, здавалося, порозгублювали свою дещицю квіtkового розуму: так несамовито духмяніли, що не одна

людина, зайшовши в сад чи просто вистромивши голову з вікна, непритомніла, тому тут і там на землі лежали непритомні люди, а поміж ними бігали інші — очманілі і ледь живі від запаморочення. Але день настирливо, не зупиняючись, повз, усе пришвидшуючи свою ходу, і призначена година вже була на порозі. Підготування до події завершилися, поволі починалася сама подія. Наречений-махаон зі своїм почтом відбув до костьолу, куди от-от мали привезти і красуню-наречену у квітковій сукні. Вона ще недавно проходила підвір'ям, вже зовсім готова, хитаючи гнучкими пелюстками. Мілені навіть здалося,

що Цецилія врешті заспокоїлася, погамувала свій дурнувятий страх і була навіть уже майже такою ж щасливою, як раніше. Та коли її почали гукати — геть усе містечко чекало на вулицях автомобіль з нареченою, — вона раптом безслідно зникла.

«Цього і слід було сподіватися», — думала Мілена, шукаючи Цецилію в трояндових кущах, хоча й була впевнена, що не знайде поміж троянд жодного ірису. Але знайшла. Цецилія несподівано виринула з-за найпишнішого куща, так, що Мілена не встигла розгледіти дивної тіні, яка зашурхотіла вглиб саду.

— Ходімо, Міленко? —
посміхнулася Цецилія. — Боюся
запізнитися на весілля...

Коли вона сіла в кабріолет,
поряд з юним чорношкірим водієм, її
обличчя світилося свіжістю і
прозорою радістю, що так пасували
до сукні. Цецилія підкликала до себе
Мілену і простягнула їй пахучий
конверт бузкового кольору.

— Передай Наркісові... —
прошепотіла вона Мілені на вухо.

— Але ж ви зараз побачитеся, —
здивувалась Мілена, взявши конверт.

— Так, але все одно пообіцяй
мені...

— Обіцяю... — тільки і встигла промовити спантеличена Мілена, вистрибуючи з хмари дорожньої куряви, яку зняв кабріолет, а точніше, чорношкірий красень-водій.

Біля костьолу вже починалася паніка: наречена серйозно запізнювалася. Мілена підійшла до Наркіса і простягнула йому конверт.

— Що це? — зіниці махаона розширились, а потім стали такими, як звичайно, і він байдуже махнув рукою:

— А, знаю... От дивись, — і він вказав рукою на будинок навпроти костьолу. На даху сидів красивий чорний какаду і міцно тримав у

дзьобі квітку ірису. Раптом какаду могутньо змахнув крилами і полетів геть, десь у напрямку Африки...

Увечері вдома вони читали листа з бузкового конверта.

«Любий Наркісе! Моя кохана родино (адже можу називати вас так після стількох років неабиякого спільного життя, правда ж?)!

Пробачте мені, слабкій і безсилій, що не змогла витримати цього, покладеного на мої худі плечі безжалісною долею,

випробування. А воно виявилось нестерпним, і я втекла, полетіла за вітром, охоплена чорними пазурами фатуму, під лопотіння його міцних чорних крил.

Я тяжко каюся, Наркісе! Ти знаєш, скільки означали для мене наші почуття. Але ти знаєш також, що так буде краще і тобі, і мені, сердешній.

За мене не хвилюйтеся: серденько Каму Тейб, закоханий по вуха, забрав мене кудись

углиб гарячої Африки. Я завжди мріяла там побувати.

Пробачте ще раз мені і не забувайте. І, знаєш, Наркісе, напевно, я кохатиму тебе вічно, мій метелику.

Прощайте!

Ваша Цецилія».

— Моя квіточка, — посміхнувся Наркіс, змахнувши сльозу.

— Повернеться, — впевнено сказала бабця Земислава.

Коли Мілені виповнилося шістнадцять, її відправили жити у величезне місто, запевнивши, що кожна людина мусить побачити трохи більше світу, аніж рідне містечко. Вона замешкала у величезному будинку в центрі міста. Господинями будинку виявилися дві вісімдесятирічні сестри-близнючки Матильда та Марселіна, страшенно симпатичні особи. Це були шановані дами, вишукані та інтелігентні, які щомісяця влаштовували у своєму домі неабиякі прийняття, де збиралося винятково вишукане

товариство. Хоч Матильда та Марселіна були жіночками вже не першої молодості, від них ніколи не відставав шлейф із палких шанувальників. Природно, що розрізнити близнючок було майже неможливо, хіба що за двома ознаками. Матильда не розлучалася ні на мить із золотенькою блискучою змією Лоліткою, а в тонких граційних пальцях Марселіни завжди димилася довга цигарка, встромлена в гарненький дерев'яний мундштук. У обох були теплі, трохи хрипкуваті голоси, зелені очі, ще й одягалися сестри однаковісінько.

Їхній будинок складався з двадцяти п'яти просторих залів,

дорого і зі смаком умебльованих. Особливо зворушувала і зачаровувала Мілену велика старезна бібліотека, що дісталася сестрам у спадок від багатого і мудрого прадіда-професора. Загадкова атмосфера приміщення цієї бібліотеки надихала на читання, масивні багатоповерхові стелажі з темного дерева, підлога, що відбивала луною кроки, ламаючи прохолодну тишу, височенна стеля, арки, колони, монстери у невеликих діжках під вузькими продовгастими вікнами, м'які глибокі фотелі, повні затишного тепла, — тут просто не могло не хотітися читати. Щоранку Мілена йшла вузькими міжстелажними провулками,

повільно, обережно, щоб не розвіяти залишків своєї сонливості і сонливості цього напівпокинутого, напівзруйнованого міста. Вона проводила пальцями по дірчастих листках монстер, стираючи де-не-де пилюку, лагідно доторкалась до корінців книжок, а ще до стебел, тичинок, приймочок... Присідала на декілька хвилин біля однієї з полиць або залазила по драбинці аж під стелю і перебирала одну за одною книжки, перегортала сторінки, вдихала зажухлий запах старого паперу і пожовклого листя, засушеного поміж ними. Мілена отримувала таку незрозумілу і майже зовсім невловну насолоду від цього

мимобіжного оглядання десятків книжок, від цих вихоплених діалогів, описів, цитат. Вона так трепетно знімала книжки з полиці і знову клала їх туди, обережно, без зайвих рухів, і мало не плакала від блаженства, що її охоплювало. Але цей ритуал тривав не так уже й довго. Мілена боялася втратити його чарівність, те неповторне відчуття, тому врешті-решт — хоч їй і хотілося ще доторкнутися бодай до однієї палітурки — вона рішуче витягала якусь книжечку, міцно затискала її в руці і повільно йшла до найближчого фотелю під монстерою. І там, під цокання старовинного годинника, який, звичайно ж, був присутній у

бібліотеці і який, без сумніву, сталевовибивав години, Мілена читала. Читала нешвидко, розтягуючи задоволення, зупиняючись іноді, щоб подивитись на заблукалу мурашку, що повзла по підлозі, чи на листя дерев за вікном. Читала самозабутньо і здригалася від раптового бамкання годинника, від скрипу дверей чи від голосу котроїсь із сестер. Мілена ніколи не аналізувала форми і сенсу, а просто існувала у сотнях світів, кожного разу стаючи такою неймовірно щасливою від щастя нереальних героїв, щоразу здригаючись від непередбачуваних поворотів сюжету, вставляючи свої репліки у діалогах, витираючи сльози

зі щік, і почувалася трошки спустошеною, повертаючи книгу на місце, але й трохи більше наповненою чимось новим.

А ще Мілена любила мансарду. Це була величезна мансарда над багатолюдним натовпом, що копошився десь унизу, але копошився чомусь німо — власне, невідомий геній таким чином збудував її, що зовнішні звуки так і залишалися лише зовні, не дратуючи тих, хто вирішив відпочити на мансарді. А там завжди відпочивали. Зручні крісла-гойдалки, низький столик із фруктами і напоями, дерев'яні, не зовсім зрозумілі Мілені скульптури і дві сестри-близнючки, що ніжилися

під червонуватими або жовто-золотими променями сонця. Навколо Марселіни — переповнені недопалками попільнички, а в пальцях — вишукана цигарка з приємним терпким ароматом. Матильда погладжувала великим пальцем правої руки нерухому голівку змійки, що скрутилася на лівій. А розслаблена, мало не розплавлена Мілена напівпримруженими очима спостерігала за бузковими вивертами цигаркового диму, який і сам нагадував зміюк, аж доки не розвіювався, змішавшись із хмарами. Мілена й сама почала палити, піддавшись запахіві і смакові,

піддавшись самій атмосфері цієї мансарди і цього будинку загалом. І от з певного моменту вони вже вдвох з Марселіною замислено і багатозначно випускали ліниві клубочки, схожі на сірі павутини. Мілена мріяла, що якимось із цих танцюючих візерунків народиться королівна, прегарна і ніжна, що вона спуститься на мансарду і посміхнеться до всіх. Але королівна не з'являлася, хіба що іноді можна було помітити край її сукні, хвилю волосся чи вигин ліктя. Та дим вкотре розвіювався, з'являвся дим новий, терпкий запах заколисував і заспокоював спокійних і без того сестер та їхню гостю.

Приблизно раз на місяць влаштовувалися прийняття. Коли Мілена вперше — одягнена у фантастичну сукню, дивовижно зачесана, неповторна — з'явилася там, це був справжній фурор. Танці, розмови про все на світі, шампанське, сиві акуратні пани і вишукані пані — Мілена почувалася між ними, як риба у воді. Це не були консервативні заскорузлі добродії, сухі і правильні, як лушпайки волоських горіхів. Радше навпаки — за спокоєм і стриманістю ховалися зазвичай шаленство, дивакуватість і навіть геніальність. Дотепності ж просто не було кінця і краю.

Мілена зберегла цілу колекцію

подарунків від цих незвичайних людей. В останнє десятиліття свого життя вона любила розглядати ці шматочки минулого, вдихаючи паркими вечорами все той же терпкуватий дим і слухаючи шурхотіння трави за вікнами. Одну за одною перебирала фантастичні фотокартки: червоне сонечко розправляє крильця на вушку тріснутого горнятка; темний силует за напівпричиненими дверима; пилюка, що танцює в сонячному промені; чиєсь усміхнене обличчя серед густого листя; Міленин лікоть і маленька золота пташка з сумним дзьобиком; тінь місяця; привид у дзеркалі; чиєсь пенсне і кілька

вишень та виноградинок. Якась пані віддала Мілені свій екзотичний гербарій. Молода білява красуня, яка з'являлася на прийняттях раз чи два, забула свої милі рожеві рукавички з тонкого шовку. Ті рукавички Мілена не надівала жодного разу, але любила їх чомусь із небувалою силою. Товстий старий граф подарував цілий набір ароматичних паличок, від запахів яких наставало легке запаморочення і світ видавався ще кращим, аніж він є насправді. Той запах викликав уявні видива незнаних країн, якихось чужих людей, небачених істот. Особливо ж подобалися Мілені запахи Африки — гарячої землі з гарячими лісами, де

дощі неймовірно рясні, а тварини яскраві і галасливі. Окрім того, десь в Африці перебувала Цецилія, яка вже, напевно, сумувала за домом. Як і Мілена.

Так жила вона у Матильди і Марселіні більше двох років. Але час минав тут шалено швидко, догнати його було справді неможливо. Все здавалося Мілені тут незвичним, і навіть з часом вона ніяк не могла звикнути до життя в будинку сестер. Хоча й не траплялось жодних надзвичайних подій, тихе-мирне життя на позір досить мило пливло вперед, купаючи будинок із двадцятьма п'ятьма залами і двох його господинь у сонячному

промінні.

Але ось одного разу дещо таки сталося. Можливо, не така вже й подія, але в житті Мілени ця випадковість, ця дрібничка багато чого змінила, порушивши спокій, сонливість і приємну одноманітність. Якось Мілена знайшла в бібліотеці досить цікавий конверт. Це був загалом звичний ранок, звична прогулянка поміж стелажми, звична насолода від доторків до книг. Мілена гортала сторінки вже якоїсь надцятої книги, жадібно втягуючи носом пожовклий запах, аж раптом на підлогу випав сіруватий конверт. Мілена підняла його і оглянула — жодних написів чи

знаків, конверт заклеєний і, вочевидь, уже досить давно. І в ньому сидить таємниця. Таємниці завжди відчуваєш, хоч би як далеко і надійно були вони сховані. Просто існує такий відповідний запах, чи звук, чи просто якесь відчуття, яке підказує: ось вона, ось! І Мілена розірвала конверт.

Кілька сірих сторінок, списаних великим круглим почерком, дуже гарним, рівним, добрим. І ось що прочитала Мілена:

«...усь ніхто не хотів повірити, що я маю крила під одягом. Усі думали, я жартую. А я просто

сказала:

— Ходімо на дах. Я полечу додому, а ви побачите, що я справді крилата істота.

І ми пішли. Досить довго підіймалися крученими сходами, здіймаючи пилюку, яка килимом лежала під нашими ногами. Нарешті вийшли на горище. Там крізь балки бачили, як унизу танцюють, і, звичайно, чули музику. А на горищі було темно і дуже смерділо. Звисали

шматки павутини, щури пробігали попід ногами, випростуючи свої голі хвости. Добре, що щури не покусали нас. Можна й померти від цього — я знаю. Було вже чимало випадків, що люди вмирили від цих тварюк. Я ненавиджу щурів. Натомість не розумію, що бридкого в тарганах? Це ж звичайні комахи, такі самі, як мурашки, як літні жучки, як сонечка — «божі корівки». Але я не про це.

Ми піднялись драбинкою на самісінький

дах. Але навіть туди ще долинала музика. Було так гарно, так тепло. Я почуваюся щасливою, коли мене овіває такий теплий м'який вітерець. Небо було всіяне зорями. І добре, що не було місяця. А знизу — світилося місто. І ще верби блистіли.

Я розправила крила і полетіла. Аж сама здивувалася: так просто, так природно у мене це вийшло. Вітер підхопив мене і ніби ніс у долонях, а крила лопотіли, і пір'я моє змішувалося з тим гладким

і блискучим вербовим
листям.

Як же ж вони всі
здивувалися! Кричали,
плакали, погрожували! Я
тільки бачила, що двоє
почали битися і раптом
зірвалися з даху і полетіли
вниз. Цей політ був
повільним і довго тривав,
вони падали, опадали, скло
розлетілося на
дрібнесенькі скельця. Це
розбилося якесь вікно,
тільки от досі не можу
зрозуміти, яке — на
їхньому шляху з даху на
землю не було жодного

вікна. Один помер тієї ж миті, тільки встиг прошепотіти моє ім'я. Другого кудись забрали, він вижив, але я його не любила.

Та, зрештою, мені до того всього було байдуже. Я справді летіла. Летіла додому, завмираючи від щастя, що аж нічні птахи сахалися від моїх очей — такими щасливими вони були. Це чимось схоже на купання в морі, але набагато, набагато, набагато чудесніше!!!

А тепер, як я закінчу, я полечу в Африку».

На інших сторінках були малюнки і вірші, підписані іменем «Ванда». Очевидно, це була та особа з крилами.

І тепер Мілена точно знала, що мусить їхати до Африки — має для цього як мінімум три причини.

Покинувши привітних бабусь Матильду і Марселіну, їхній будинок, мансарду, бібліотеку, Мілена вирушила потягом до Африки. В її невеликій валізі містилася лише колекція подарунків від вишуканого товариства сестер, декілька сукенок, тисяча тонких нашійних хустинок — прадавній презент Наркіса, ще які-неякі дрібнички і, звичайно, багатий запас Марселіниних цигарок.

У затишному вагоні Мілена вигідно вместилася біля вікна і заходилася роззиратися та роздивлятися своїх сусідів.

Споглядання вона любила шалено ще з дитинства і могла спостерігати за всім цілу вічність — не втомлюючись, не знуджуючись, не втручаючись. Ось і зараз узялася вона за своє давнє вроджене ремесло, прикидаючись, ніби трохи читає, а трохи розглядає завіконні пейзажі, а насправді не зводячи пильного погляду зі своїх симпатичних сусідів, ловлячи кожнісіньке їхнє слово.

Навпроти неї сиділа пані сорока п'яти років, з залишками, швидше стертими натяками, колишньої краси. Напевно, пані не стримувала свою вроду, благаючи її залишитися, і врода — подруга вибаглива і прошена — вирішила почимчикувати куди-

інде. Але натяки жили: пишна зачіска кінозірки, вигин брів, тремтіння вії, зблиск посмішки в кутиках вуст. Пані Колишня Красуня читала газету, куплену спеціально для подорожі, читала уважно, намагаючись відгородити себе від решти вагонного світу, раз по раз поправляючи завеликі окуляри.

Біля Мілени сидів тихий і скромний панок, зосереджений у чомусь всередині себе, хоча й не вистромлював очі з газети, яку начебто читав. На голові мав скривлений набік чорний берет, як то носять художники. Він і скидався б на художника, якби не такий сіруватий і невпевнений,

зацькований вигляд, якби не така невиразність у погляді, навіть зосередженому в собі. Пізніше Сіруватий зняв свій берет, і затінене купе освітілося сяйвом його неозорої лисини, гладкої і лискучої, схожої на плесо озера безвітряного світанку. А ще панок мав густі і довгі вуса, і з них скрапували додолу смуток і задума й стікали по підлозі кудись вдалину.

Але все ж час від часу Сіруватий кидав короткі погляди на хлопчика, років тринадцяти, білявого і кучерявого. Цей хлопчик сподобався Мілені найбільше. Він був простим і безпосереднім, розмовляв з усіма, як зі старими знайомими, а до свого

вуйка — до Сіруватого пана — звертався на «ти» і на ім'я. Але Мілена ніяк не могла вловити того імені, таким воно було невиразним, тож і залишився для неї панок просто Сіруватим. Хлопчик розв'язував дитячі кросворди. Він мав цілу книжечку тих кросвордів, таких простеньких, як насіння соняшника. Але час від часу хлопчик все ж таки питався:

— Вуйку, чорна подруга Мауглі?

І всі починали гарячково думати, натомість Сіруватий навіть не підіймав голови від своєї газети. Він був настільки зосередженим, що не чув сигналів із зовнішнього світу.

— Скільки клітинок? — питала Бабуся У Плетеній Спідниці.

— Шість, — з надією в голосі казав хлопчик.

— Горила? — з надією в голосі пропонувала Бабуся. Решта ввічливо мовчала — хто ж буде сміятися зі старої людини, особливо, якщо вони й самі не знають правильної відповіді.

Але за кілька хвилин хлопцеві вдавалося пробитися до вуйка.

— Багіра, — казав він, не піднімаючи голови від газети, і хлопчик старанно записував у клітинки. Через годину Бабуся У

Плетеній Спідниці раптом стрепенулася і вигукнула:

— Чорна подруга Мауглі — це Багіра! Багіра! Пиши!

Хлопчик сказав:

— Я вже знаю... — і ввічливо посміхнувся.

Бабуся У Плетеній Спідниці зітхнула і продовжила свою розповідь.

— Я боялася їхати туди спочатку. Там, казали, нашу сусідку вбили, вона теж учителькою була і в Африку поїхала. А я вперлася — хто мене уб'є? Кому я потрібна? Я ще й сама там такого перевороту нароблю, що

мало не здасться! У мене тато — ковалем був. Будь-який замок міг відімкнути. Такі відмички робив, що все повідкривають, і навіть ніхто не помітить. Потім сейфи почав зламувати. Добре ми жили. Тільки от мама, коли він спав, взяла та й відвезла татуся прямісінько у в'язницю і все про нього розказала. Відсидів, бідолаха, двадцять років. Вона горда була, ніяк не могла з тим змиритися, що він, а не вона гроші заробляє, от і відвезла його. А потім померла за місяць. Ми з сестрою вже й повиростали. А тато, коли повернувся додому, почав собі жінку шукати. Я йому й кажу, щоб із маминою сестрою одружувався, бо

вона його ціле своє життя кохає. А татко послухав, приходить наступного дня і повідомляє, що вони з тіткою уже чоловік та дружина. Вона його любила страшенно, але так боялась! Тато як помирав, то сказав їй, що як вона його поховає, то він встане з могили і задушить її. Пожартував так. А вона, нещасна, повірила. Так його і не ховала півроку — на столі лежав. Аж до мене приїхала нарешті, ридає, сердешна, питає, що робити, бо вже витримати не може. Я їй сказала, що то тато так із нею пожартував, а вона не повірила. Утекла врешті кудись з дому, так я і не знаю, куди.

Я ж тим часом приїхала сюди

вчителювати. А прізвище у мене — теж татусь придумав — Трупна. Жахливе прізвище! Це він так жартував усе життя, дотепник! А мені один мій учень, такий собі Соломон Дикобраз, каже: «Давайте одружимося!» Я його питаю: «Чого це?» А він мені у відповідь: «Буде тоді Трупний-Дикобраз і Трупна-Дикобразиха». Отак мені і сказав!

А ще я сина маю. Зараз розповім вам, як я його знайшла...

Пан, який терпляче слухав ті всі розповіді, був статечним і бездоганим, із сивим волоссям, у елегантному костюмі, з гвоздикою в петельці. Це він, на власну біду,

почав розмову, бо спочатку всі мовчки сиділи, втупившись кожен у свою лектуру. Сивий Пан читав сектантську брошурку, барвисту, з неприродно щасливими обличчями людей на ілюстраціях. Кожна стаття в ній — чи то стаття про вирощування цибулі на підвіконні, чи про життя метеликів, роботу водія, хімічну дію світла тощо — закінчувалася закликком: «Тож поклоняймося богові Рахумбрі Баратхію Євологі!» Пан читав і підкреслював олівцем найцікавіші місця. А потім раптом не втримався і почав читати вголос, нібито для хлопчика, хоча хлопчик і не думав слухати, але весело кивав головою і

посміхався. Сивий Пан читав статтю про народження кенгурят, перебиваючи сам себе вигуками на кшталт: «Я такого ніколи не чув!» або «Отак Природа все влаштувала!» Пані Колишня Красуня і Бабуся У Плетеній Спідниці, мало не мліючи від захоплення, округлювали очі і хитали головами. А потім Сивий Пан плавно перейшов на податки з крамарів і пекарів, Бабуся У Плетеній Спідниці радісно підхопила цю тему, а тоді перехопила ініціативу і решту часу говорила тільки вона, виклавши історію свого роду і докладно розповівши власну біографію.

Було там іще двійко

спостерігачів, майже невидимих, непомітних. Вони сиділи зовсім збоку, старезний чоловік і ще старезніша жінка, худі, сухі, обірвані. Мали вибалушені, як у риб, очі і дуже скидалися на якихось морських істот. Їхні рухи були повільними, голови поверталися, ніби пливучи за хвилину. Плавність і сонливість керували жестами дивної пари. Ні на мить не зводячи очей з усієї компанії, риб'яча пара мовчала і не виявляла жодних емоцій. Вони теж спостерігали, як і Мілена, але від їхнього спостереження було якось трохи моторошно.

Окрім цих постійних сусідів, взад і вперед, з місця на місце весь

час сновигали товсті баби з сумками і візками. Вони товклися, кричали, сварилися. Складали свої сумки, а потім знову розгрібали їх, кудись ішли, поверталися, зникали, з'являлися знову, створюючи своєрідне тло милій компанії Міленчиних супутників.

Але Мілена за час подорожі добряче стомилася. Навіть сама не помітила, як повіки опустилися і як голоси навколо злилися в один джуркотливий потік. Тільки почула, як Сивий Пан урочисто промовив до Бабці У Плетеній Спідниці:

— Ну якщо так, то мушу вам дещо подарувати! — і почав щось шукати у своїй валізі. Мілена приклала несамовиті зусилля і напіврозплющила одне око. Сивий Пан тримав на колінах грубеньку зелену книжку і зі скромною гордістю оглядав усіх навколо.

— То пан — автор тієї книжки?

— з надглибокою пошаною промовила Пані Колишня Красуня.

— Попрошу пана дати автограф!

— затишно промовила Бабця У Плетеній Спідниці, і Мілена знову поринула у свій напівсон. Вона ніби швидко-швидко пішла на дно, в темну густу каламуть, і тільки час від часу хвилі виносили її майже на саму поверхню, і тоді вона чула, як товариство хором читає щойно написане Сивим Паном: «Шановній пані Такій-то Такій-то Трупній від автора. Нехай пум-пум-пум! Всього най-найнішого! Трамтарам! Нехай береже Вас!.. З повагою — Сивий Пан. Такого-то числа такого-то

місяця ось притакого-то року».

А Бабця У Плетеній Спідниці
жебоніла:

— Чудово! Чудово! Прецікаво! Я
із задоволенням прочитаю цю
книжку, дуже мене то цікавить. А ви
запишіть мій телефон, може, будете в
наших краях, подзвоните,
зустрінемося, вип'ємо молока...

І Мілена остаточно пішла на
дно. Там її зустріли сині водорості,
що хиталися в такт перестуку
потягових коліс, вилупасті риби —
особливо пара старих і мовчазних,
витрішкуватих і дивних. Їй наснився
чудернацький сон, ніби вона
поспішає кудись через городи, на

яких працюють люди. Йде обережно, щоб не потоптати рослинки, але випростана на повний зріст, натомість багато людей навкруги повзуть по землі, щоб їх не помітили господарі городів. Потім Мілена бачить бабцю Земиславу. У неї чомусь руде волосся.

— Дуже гарно! — каже Мілена.

— Гарно? — бабця Земислава страшенно тішиться, що Мілені подобається її нова зачіска. — То мені пані Трупна вчора принесла хну, і я зафарбувала сивину.

Мілена залишає бабцю Земиславу з відчуттям провини, ніби щось від неї приховавши, і йде далі.

Опиняється в маленькому містечку, на ярмарку чи на якомусь святі. І дивується, бо всюди — на будинках, на деревах — з'явилися фігурки людей і звірів, а найбільше — зміїв і драконів, і вони дуже схожі на живих. Мілена впізнає серед постатей щойно бачену бабцю Земиславу з рудим волоссям, а поряд — дідуся Леона, трішки далі помічає щасливу пару закоханих голуб'ят, вони ніжно обіймаються, так, ніби ніколи і не думали розлучатися, бачить маму з татом, о. Лавра з білими крилами, Ванду з чорними крилами, Ружену, своїх сусідів з потягу... І Мілені все це надзвичайно подобається, вона в захопленні, в шаленому,

несамовитому захваті прокидається.

Вже був ранок, і потяг, очевидно, майже досяг мети подорожі. За вікном пропливали зарості джунглів, ядучо-зелені соковиті листки шелестіли по склі, волохаті стовбури дерев, обплутані ліанами, здавалося, повільно і плавно ворухатся, верещали дрібні мавпи, птахи лопотіли крилами, і до потягу прорвався запах Африки.

Тільки тепер Мілена помітила, що всі її вчорашні супутники позникали. їх наче й не було тут ніколи, так відчувалася Мілені разюча відсутність милого панства. Навіть двоє риб'ячих стариганів десь

поділися, і Мілена засумувала: як то буває, їдеш із людьми в потязі, слухаєш їхні розмови, вриваєшся на трохи в їхні життя, а потім вони ідуть собі до своєї Африки, а ти — до своєї. І не побачиш ти їх більше ніколи. Та не так сталося, як гадалося. Якби ж то Мілена знала.

Але вона не знала. Вона їхала у вагоні, де, крім неї, залишилося ще кілька десятків бабів із сумками, і вдихала запахи Африки. Раптом двері відчинилися, і двоє чорношкірих молодиків зайшли досередини.

— Тут вільно? — запитали вони, наблизившись до Мілени, а вона здивувалася, як це хлопці змогли

заскочити до вагону, коли потяг котить на повну потужність.

— Авжеж... — відповіла вона, люб'язно посміхаючись. Їй здавна подобалися чорношкірі молодики, ці ж були особливо симпатичними.

— О, а це, певно, твоє... — один африканець підняв із землі і подав Мілені грубеньку зелену книжку.

— Власне, ні. Власне, так, — відповіла Мілена і прочитала на обкладинці: «Сивий Пан. Історичне підґрунтя, затоки-витоки та сучасність. Гастрономічно-літературна монографія». А на форзаці Мілена знайшла: «Шановній пані Такій-то Такій-то Трупній від

автора. Нехай пум-пум-пум...» і т. д. Це було досить дивно — як могла Бабця У Плетеній Спідниці забути цю книжку? Та й куди вони всі так раптово поділися, ніби ж до кінцевої їхали? Але довго розмірковувати над усім цим не довелося — потяг сповільнив ходу і за мить зупинився.

— Африка! — оголосив кондуктор, і жіночки із сумками почали пнутися до виходу і вивалюватися з вузьких дверей потягу назовні. Там вони падали, піднімалися і продовжували вовтузитися зі своїми клунками.

«Дивний народ», — подумала Мілена, виходячи після них. Двоє

симпатичних африканців
підтримували її валізку і білозубо
посміхалися.

Як поводитися в Африці? Що робити, коли ти опиняєшся сам серед різнобарвної метушні, серед незрозумілих мов і незнайомих облич, коли всі навколо мають свої термінові справи і ніхто не звертає на тебе уваги, навіть якщо ти сам намагаєшся її до себе привернути?

Мілена була дещо розгубленою. Двоє симпатичних африканців допомогли їй зійти з потягу і наступної миті розчинилися в натовпі, навіть не залишивши своїх чеширських посмішок. І Мілена вирішила найперше роззирнутися

доокола.

Потяг усе ще стояв на колії, випускаючи зі свого розпеченого і стомленого нутра останню пару. Робітники оглядали і обстукували його з усіх сторін, підлазячи під колеса, видряпуючись на самісіньку гору. Мілена підійшла до одного з них:

— Перепрошую, але чи не могли би ви мені допомогти? Я...

Робітник щиро посміхнувся до неї і просичав:

— Псс шрлссш джщчссц ц ц!

— Фффффффф! — підтримав його інший, радісно розмахуючи

руками.

— Дуже вдячна, — збентежено промовила Мілена і позадкувала геть. Треба було шукати когось іншого до спілкування.

Декілька бамбукових халупин перехняблено стояли недалеко від колії. Можливо, в них можна було знайти щось корисне. Мілена зазирнула до першої і мало не вмерла від огиди: в цій халупці лежала купа живих білих личинок, таких блискучих, вологих, покритих слизом. Вони ворушилися, і тому від купи долинав такий особливий звук шурхотання, який і привабив спершу Мілену. Ні, личинки їй навряд чи

потрібні зараз. Можливо, знадобляться пізніше, але не зараз, тільки не тепер. І Мілена поспіхом підійшла до наступної хатки. Там лежала, розкинувши ноги і руки, товстелезна чорна баба, замотана у якісь кольорові шмати.

— Йди звідси, жеброто, хіба не бачиш — ми спочиваємо! — пробубоніла баба, підвівши свою гігантську голову.

«Напевно, краще буде, якщо я спробую сама собі дати раду», — подумала Мілена і, ще раз озирнувшись навколо, пішла вглиб лісу вузькою стежкою.

— Ффффффф! Ффффффф! —

кричали їй услід захоплені залізничники.

Було неймовірно спекотно, але Мілена цього майже не помічала, бо все розглядалася навкруги. А навкруги було і справді дивовижно. Міленина мрія здійснилася: фантастична Африка простягалася перед нею. Купи великих комах під ногами і в повітрі розчулювали її мало не до сліз. Вони кусалися, боляче впиваючись у шкіру своїми гострими жалами, і це було не занадто приємно, але ж це була справжнісінька Африка! Треба вміти чимось жертвувати заради мрії, це ж тобі не книжечка з кольоровими картинками про любов і щастя! Але

хіба ж не була Мілена щасливою, дивлячись на несамовитої краси квіти, живі, великі, барвисті. Вони світилися життям, пульсували соками, проростаючи з гарячої землі або з інших рослин. Хіба ж не була вона щасливою, вдихаючи всі ті аромати, запахи тропіків, хвилюючі, спекотні, нудотно-солодкі, часто смердючі, задушливі, але ж які справжні! Хіба не була вона щасливою, слухаючи тріщання і дзижчання комах, зойки і співи птахів, верески мавп та інші загадкові звуки? Можна сказати тільки одне: була!

Мілена йшла стежиною, яка ставала все більш і більш

непролазною, і танула від насолоди. Можливо, вона б і померла так від надміру почуттів, що розпирали її, коли це раптом побачила велетенську сіру пащу, гостинно роззявлену назустріч. Це був крокодил. Крокодил фантастичних розмірів, який невідомо як опинився тут, посеред стежини, зі своєю розкритою пащекою, зі своїми дрібними очицями і гострими зубами. Якби він заковтнув Мілену, назовні залишилися би хіба що її ступні, та й це ще невідомо достеменно. Нажахана, вона нерухомо стояла за декілька сантиметрів від сили-силенної гострих зубів і уявляла собі, як

повільно і болісно кілька десятків років буде перетравлюватися у крокодиловому шлунку, як незручно буде їй лежати там, як смердітимуть його нутрощі, як навкруги буде липко і слизько. Але раптом звідкись почувся дивний гуркіт, і, ламаючи дерева, нищачи рослини, розганяючи тропічну живність, з хащів на стежину з громоподібним гуркотом вирвався потворний автомобіль, старий, облуплений, напіврозвалений. Крокодил тієї ж миті підхопився на дві рівні людські ноги і швиденько зник у заростях.

Автомобіль зупинився, і звідти вискочили двійко симпатичних молодих африканців, давніх

Міленчиних знайомих. За кермом сидів ще один, але старший, який теж видався Мілені знайомим, але от звідки могла вона його знати — щоб згадати це, треба було хоч трохи зосередитися, а зосередитись вона саме зараз не могла.

— І куди це ти поділась? — кричали радісно африканці. — Ми пішли за татком, повертаємось — а тебе уже немає. Добре, що хоч залізничники запам'ятали тебе і підказали, куди ти почимчикувала! Яке щастя, що ми тебе знайшли. Якщо чесно, ми очікували побачити тут твоє бездиханне тіло, бо віднедавна саме на цій стежині певний дотепник лякає перехожих,

одягнувшись у шкуру алігатора. Хто не знає цього — той від страху замертво падає. Вже стільки тут повмирало, що ого-го! І знаєш, якого дідька він це робить? Так, від нудьги, щоб порозважатися просто... Та ти сідай в автомобіль, там хоч комахи не кусаються!.. — закінчили вони свою привітальну промову.

Мілена сіла на заднє сидіння, яке при цьому мало не перевернулося догори дригом, але усміхнені африканці швидко вмостилися з обох боків від неї, цим відновивши рівновагу. Водій завів авто, і воно з немилосердним тріском та гудінням занурилося в хащі. Тим часом африканці не замовкали.

— Давай же познайомимось! —
завзято вигукнули вони.

— Я — Наркіс Каму Тейб! —
промовив перший.

— А я — Наркіс Каму Тейб! —
виголосив другий.

Неймовірний здогад пронизав
мозок Мілени, але вона поки що
вирішила промовчати.

— Я — Мілена, — посміхнулася
вона до Наркісів Каму Тейбів. —
Дуже приємно познайомитися!

— О, а нам як приємно! —
сказали вони. — А це наш татко,
Каму Тейб.

Той, не обертаючись, кивнув

головою, майстерно об'їжджаючи звалище старих колод з одного боку і кістяк слона з другого.

«Що робить кістяк слона в таких непроглядних джунглях?» — подумала Мілена.

— Не знаю, може, це кістяк доісторичного мамонта? — висловив свій здогад Каму Тейб, і Мілена вперше почула його голос, але він нічого не промовив до її пам'яті.

— А ми — близнюки, — сказав тим часом Наркіс Каму Тейб-правий.

— О, я ж то подумала, якісь ви схожі... — посміхнулася Мілена.

— А ще ми мулати, —

повідомив Наркіс Каму Тейб-лівий.

— Справді, справді, я помітила, що ваша шкіра світліша від шкіри вашого батька, — закивала Мілена головою. — А хто ж ваша матуся?

— Наша матуся — найпрекрасніша матуся у світі, — перебиваючи один одного, закричали Наркіси Каму Тейби. — У неї шкіра білісінька, як у тебе. Вона вродлива, розумна, добра. Вміє геть усе робити, але чомусь постійно сумує...

— За батьківщиною, — буркнув Каму Тейб.

— За батьківщиною, — закивали його сини. — Дуже тужить! Вона

нам пообіцяла, що колись повезе нас туди і познайомить з прекрасними людьми, особливо з одним чоловіком, у якого шкіра теж білісінька, як у неї і у тебе, і який називається Наркіс, як і ми.

— То ви називаєтесь, як він, — виправив Каму Тейб.

— Так, то ми називаємось, як він, — радісно загелготали хлопці. — А матуся наша як прекрасно називається! Цецилія! Ц-Е-Ц-И-Л-І-Я! Дивовижно, правда?

— Цецилія? — Мілена аж підскочила. — Невже Цецилія? Та я ж її знаю, це ж найкраща подруга моєї бабуні. Та вона мені сама як

бабуня! Тепер я згадала — ти той самий серденько Каму Тейб, який забрав її вглиб гарячої Африки з її власного весілля! А ви, отже, її сини... Але ж ви такі уже дорослі!..

Наркиси Каму Тейби задоволено презирнулися і зайшлися сміхом:

— В Африці тепло, дуже, дуже тепло. І дощі рясно випадають — справжній кип'яток. А земля яка плодюча! Отак і ростемо!

— До речі, зараз буде злива, — промовив Каму Тейб, і почалася злива.

Звідкись згори, де навіть неба не було видно за стелею з листя, упала

вода. Авто з пасажирами вмить опинилося на дні якогось океану, і Мілені згадався її сон, ніби зовсім не пов'язаний з подіями, у вирі яких вона перебувала тепер, але все одно дуже на них чимось схожий. Кілька хвилин пропливши понад самим дном океану на підводному човні, вони знову опинилися в джунглях. Злива стихла так само несподівано, як і почалася. З м'ясистих рослин стікали жирні краплини і падали на блискучу землю. Запахи і кольори стали ще різкішими і яскравішими.

— Ми вже на місці, — сказав Каму Тейб.

— А в одному селищі є дивна

птаха в клітці! — промовив Наркіс Каму Тейб-правий.

— Ми якраз їздили на неї дивитися, — продовжив Наркіс Каму Тейб-лівий. — Вона препречудесна!

Тим часом джунглі порідшали, і незабаром автомобіль виїхав на зовсім голу, вільну від рослинності місцевість. Це було гарне африканське селище, з бамбуковими халупами і з кольоровими людьми. Селяни кинулися до автомобіля, і серед натовпу Мілена помітила одягнену в африканський барвистий одяг — себто майже оголену, але барвисто — засмучену Цецилію.

Щастю Цецилії не було меж. Вона так тішилася, що навіть страшний лисий шаман знепритомнів від її радісних вересків і пролежав, не приходячи до тями, протягом кількох днів. Але Цецилії тепер усе було байдуже. Вона розцілювала Мілену, носила її на руках, не відпускаючи від себе ані на мить. Безперестанку розпитувала про домашніх, хоча що могла розповісти про них Мілена, якщо і сама не бачила рідних понад три роки. Та все ж вона розповідала Цецилії, що Касандра вигадала новий рецепт

пишних трояндових тістечок, а татко Флор заробив силу-силенну грошей і влаштував паштетикове свято. Вигадувала, ніби бабця Земислава виплела приємно-жовті фіранки на вікна, а Наркіс... Мілена зазвичай зупинялася, коли починала говорити про Наркіса, бо Цецилія щоразу заливалася нестримним потоком сліз, справжнім водоспадом ридань, які тривали близько години, а іноді й довше, і вже коли залишалися самі лише схлипування, Мілена продовжувала говорити. Тихим голосом описувала Цецилії зворушливу картину Наркісового чекання. Цецилія виразно бачила перед собою освітлену промінням

призахідного сонця терасу рідного дому і самотню нещасну постать у плетеному кріслі, яка, не відриваючи погляду від дороги, нерухомо і незворушно очікує на повернення коханої. І Цецилія знову ридала, ще пристрасніше, ще нестримніше, ніж перед тим, і, врешті, зморена силою-силенною відчуттів, що раптово звалилися на її тендітні плечі, міцно засинала. Вона вже й уві сні бачила ту худеньку постать у барвистому гарному одязі, що пильнує всі чотири сторони світу і навіть небо, бо звідти також будь-якої миті може з'явитися його єдина квіточка ірису.

Через тиждень по приїзді Мілени до селища Цецилія не

витримала. Вона рішуче витерла сльози і почимчикувала до Каму Тейба. В той момент якраз у хатині старійшини племені проходила ся таємна військова нарада, але Цецилія зараз чхати хотіла на всі військові наради світу: самотня постать на терасі чекала на неї, і Цецилія не могла примушувати її чекати ще довше.

Каму Тейб прочитав усе з виразу обличчя своєї коханої і мовчки вийшов з хатини слідом за дружиною. Вони зупинилися неподалік, в тіні самотнього баобаба, і Цецилія ще не встигла промовити ані слова, як сам Каму Тейб з глибоким смутком у голосі сказав:

— Ти ж знаєш, що я не маю права тримати тебе тут. Ти вільна робити, що хочеш. Якщо відчуваєш потребу повернутися додому — ти вільна це зробити. Лише щоб тобі було добре... — і він, відвернувшись, повільно побрів у бік джунглів.

— Я заберу дітей! — крикнула навздогін Цецилія.

— Ти мати... — неголосно відповів Каму Тейб.

— Дякую тобі, серденько Каму Тейб! Я ніколи тебе не забуду! — знову крикнула Цецилія голосом, сповненим вдячності, яка аж вихлюпувалася на гарячий пісок.

Каму Тейб тільки махнув рукою і зник у заростях.

Наступного дня він відвозив автом свою родину і Мілену до залізниці. Наркіси Каму Тейби вовтузилися і підстрибували на своїх місцях, мало не перевертаючи машину.

— Мамо-тату! — раптом вигукнув Наркіс Каму Тейб-правий (це був колишній Наркіс Каму Тейб-лівий, бо цього разу хлопці помінялися один з одним місцями). — Треба показати Мілені птаху! Це ж зовсім недалечко звідси, а подивитися варто.

Цецилія була готова на все

заради діток. Мілені і самій було цікаво поглянути на якесь дивовижне створіння, а Каму Тейб теж не мав нічого проти, бо хотів хоч трохи продовжити час перебування з сім'єю. І ось за кілька годин проривання хащами перекособочений автомобіль з перекособоченими від незвичайної їзди пасажирами опинилися в гостях нечисленного африканського племені, яке непогано зажило, звідколи волею випадку полонило дивовижну птаху: натовпи людей стікалися в цей найзабутіший донедавна закапелок тропіків і платили будь-яку ціну за кількахвилинне споглядання

дивовижної істоти в дерев'яній клітці.

Наших мандрівників зустріли як годиться. Гостинні господарі відвели їх відразу на обід і розповіли незвичайну історію спіймання птахи. Старий мисливець Оба, майже повністю спаралізований і сліпий, висловив бажання влаштувати собі останнє полювання, на якому прагнув померти в пащі якої-небудь звірюки. До його бажання поставилися з належною пошаною і, спорядивши старого, занесли його на ношах у глибини лісу, де залишили. Повернувшись за тілом Оби через два тижні, знайшли його, нерухомого, на тому ж самому місці, але в руці він

намертво затиснув лапу прекрасної птахи, небаченої ніким ніколи досі. Вона не пручалася вже, тихо дрімала біля старого мисливця, поскладавши свої лагідні крила і схиливши голівку на Обине плече. Діда і птаху з почестями донесли до селища. Наступних два тижні намагалися розігнути скоцюрблені пальці старого, щоб визволити птаху, але все намарно. Одного дня Оба раптом прийшов до тями, підхопився на рівні ноги, наче й не був ніколи спаралізований, і, схопивши сокиру однією рукою, відрубав собі другу, яка залишалася занімілою. Після цього старий впав замертво на землю. Поховали його як героя і

тепер переповідають усім легенди про життя та подвиги старого, про його хоробрість і силу й про його останню здобич, яка принесла усьому племені добробут.

Сердешну ж птаху посадили до клітки у найбільшому шатрі; саме туди повели після обіду Мілену, Цецилію та її невелику сімейку.

З самого краю селища розкинулось велике кольорове шатро, навколо якого походжало кілька десятків озброєних охоронців і сотня роззяв та цікавих мандрівників. Не один деньок треба було вистояти в черзі, щоб хоч мить поглянути на диво у шатрі. Але для Мілени і

Цецилії було зроблено виняток, їх провели до шатра відразу, бо неабияка їхня врода приковувала погляди і прихиляла серця.

В шатрі було напівтемно і таємниче. Пахло загадковими запаморочливими зіллями, і маленькі свічечки горіли біля стін та під стелею. Але раптом зблиснуло світло і осяяло велику дерев'яну клітку посередині. В ній сиділа засмучена птаха. Це була прекрасна і добра істота. Її чорне блискуче волосся відбивало світло і прегарно облямовувало обличчя, великі чорні очі вражали глибиною, і їхня зворушлива вологість притягувала і затулювала, густі довгі вії ніяково

здригалися і тремтіли, бліда шкіра пульсувала свіжістю, увесь вигляд її зачаровував і примушував назавжди полюбити це створіння. Побачивши Мілену, птаха підвелася і підійшла ближче, наскільки дозволяла їй клітка. Постать її була тендітною, граційною, ідеально красивою. Елегантні чорні крильця тихо покоїлися на спині, шовковисте пір'я підкреслювало кожен вигин тіла.

— Ванда? — прошепотіла Мілена, намагаючись стишити звуки биття власного серця.

Велика срібна сльозина скотилася з ока по блідій ніжній шкірі і впала на підлогу назовні

клітки. Птаха нервово пересмикнула крилами і рвучко відійшла в тінь.

— Я визволю тебе, Вандо... — рішуче промовила сама собі Мілена, але птаха, здавалося, почула ці слова, бо Мілена помітила зблиск її чорних очей, повних надії.

Мілена думала цілий вечір. Вона попросила Каму Тейба залишитися в селищі на ніч, щоб залагодити деякі справи. Безперечно, птаху можна було викупити, але хіба Мілена мала якісь цінні речі, які змогла би обміняти на Ванду? Тож, нічого не вигадавши, вона вирішила піти до старійшини, можливо, придумає щось на місці. Так воно і сталося.

Старійшина сидів у своїй хатині посеред кількох десятків книг і читав, висолопивши язика та пошкрябуючи потилицю.

— Любите книги? — запитала Мілена.

— Охохо! — відповів старійшина. — Та я за книгу життя можу віддати!

— А птаху? — з надією прошепотіла Мілена.

— Ні, птаху не можу, — набурмосився старійшина. — Вона ж не моя особиста власність, вона належить моєму племені. Хоча... Знаєш, за яку книгу я би взяв на душу

цей тяжкий гріх? Ця книжечка — мрія моїх мрій, найзаповітніше і найпотаємніше бажання, за здійснення якого я готовий перетерпіти будь-які випробування долі і будь-що здолати. Все зробив би, щоб отримати ту книженцієчку! Але мрія на те і мрія, що вона нездійсненна! Ніколи навіть глипнути не зможу я на неї!.. — і старійшина тяжко зітхнув і вишмаркав носа.

— Що ж то за книжка? — поцікавилась Мілена.

Старійшина пильно озирнувся, щоб переконатися, що його ніхто не почує, і підкликав Мілену пальцем.

Вона нахилилася до нього, і старійшина прошепотів їй на вухо:

— Ця книжка, моя дитино, називається... О, я увесь тремчу, вимовляючи її назву! Вона називається «Історичне підгрунття, затоки-витоки та сучасність. Гастрономічно-літературна монографія». Ось так, донечко... — і старійшина знову скрушно зітхнув.

— Ну то готуйте птаху! — вигукнула, не вірячи своїм вухам, Мілена. — Завтра ввечері зустрічаємося біля залізниці, я віддаю вам вашу мрію, а ви мені — свою полонянку!..

— Не жартуй так, донечко! Не

можна з такими речами жартувати!
— сказав старійшина. А Мілена
вибігла вихором з його хатини і за
мить повернулася, несучи
гастрономічно-літературну
монографію. Бідолашний старійшина
тут-таки впав непритомний.

З самого ранку Мілена побудила
всіх у дорогу. Нещасний автомобіль
продовжив долати бездоріжжя
джунглів, і ось надвечір вони
добулися до залізниці. А там на
Мілену чекав неабиякий сюрприз.
Старійшина, знервований, блідий,
спітнілий від хвилювання, окрім
птахи, привіз ще з двадцять
величезних скринь золотом, а до них
ще й п'ятеро слонів, щоб перевозити

усе добро. Мілена спробувала відмовитися від усього цього, але старійшина тремтячим від хвилювання голосом сказав:

— Дитино, навіть не смій говорити такого! Я ж ніби не жив досі, а тепер... тепер житиму, якщо не помру від щастя, що прочитаю цю книжечку!..

Тож, попрощавшись з добрим і пристрасним до читання старійшиною і Каму Тейбом, Мілена, Цецилія з синами і щойно звільнена щаслива Ванда вирушили на слонах туди, де їх чекали з нетерпінням — додому.

Вони прибули в містечко свіжого

сонячного ранку. Все навколо блищало від роси і променів, люди тільки-но почали прокидатися. Слони гордо ступали бруківкою, несучи на своїх спинах людей, що врешті поверталися туди, де залишалися насправді цілісіньке життя.

Ванда літала над містом і споглядала на суботу. Дерева внизу густо шелестіли і земля блищала від недавнього дощу, на дахах будинків нявчали коти, а голуби туркотіли, понадувавшись, ніби морські їжаки.

Ванда розгледіла у натовпі ще одну парочку голубів: Цецилія і Наркіс, обійнявшись, поїдали солодку вату і не відривали один від одного закоханих поглядів. Бабця Земислава стояла неподалік і намагалася зловити в чашечку тюльпана воду з фонтана-лева, сірого, як камінь. Двоє чорнявих

хлопчаків спостерігали за цим дійством і стріпували з кучерявого смоляного волосся світляки води. На лавці в тіні бузкового куща сиділи Флор і Касандра, спокійні, тихі, і мовчали. А Мілена тим часом стежила за дивно вбраним юнаком із зосередженим і милим обличчям, який сидів на порослому зеленим мохом камені попід старим муром і малював стару церкву з перекошеним хрестом, яка, вочевидь, була в свою чергу намальована його уявою. Плющ повз вужем по тріщинах між цеглинами, а тінь від гнучкого, з довгими щупальцями і чіпкими пагонами, куща падала на обличчя юнака й, заповзаючи в очі,

виливалася з олівця на малюнок. Мілена зачаровано стежила за цим і відчувала, що зараз кудись подінеться. Реальний світ навколо неї почав тремтіти і розмиватися, натомість чіткішою, більшою і об'ємнішою стала церква — й ось Мілена вже стояла біля входу до неї і вдихала прохолоду з тьмяного нутра. Це була дивна церква — покинута і висохла, як дерево. Ніби і не церква зовсім, а якесь містичне дупло, в якому живуть душі мертвих ос. І Мілена боялася, щоб ті осі не покусали її, але не рушала з місця, бо їй водночас було і цікаво, і приємно стояти тут, на краю невідомості, небезпеки, чарів, чогось дивацького,

вигаданого і справжнього. Мілена чула, як олівець рівномірно шарудить по папері, додаючи малюнку, чи будові, нових обрисів і деталей, а наступної миті хлопець звів на неї очі і посміхнувся. Мілена посміхнулася у відповідь. Олівець далі зашарудів по папері. Мілена попрямувала зі своєю сімейкою додому. На столі у своїй кімнаті вона знайшла готовий малюнок. На ньому впізнала місцевий костюл, а біля нього сутулу постать о. Лавра. Мороз пройшов по шкірі Мілени — малюнок був ніби живий, нагадував спогад про сон або і сам сон, моторошний нічний жах, у якому ніби й немає насправді явного жаху,

але там і тут з'являються і зникають зловісні тіні. Мілена зрозуміла, що незабаром все дуже зміниться.

Тієї ночі їй приснився сон. Згори вона бачила себе маленькою і гарною, як стоїть поміж зелених трав у дивовижній долині, що пахне молоком і свіжою землею. Побачила вітер, овець, схоже на них каміння, почула нерівне і мелодійне звучання їхніх нашійних дзвоників і затишне гудіння джмеля, який саме збирається вмотитися на товстій квітці конюшини. А позаду себе побачила гарного і приємного чоловіка, незнайомого, але рідного. Він тримав на руках маленьке ягнятко, а Мілена плела вінок з

маргариток і дивилася поміж хмари. Вона намагалася видивитися там свою бабцю Земиславу, і діда Леона, і їхню потойбічну таємницю.

Мілена прийшла до тяти і побачила над собою нахилене обличчя бабці Земислави.

— Міленко, я уві сні бачила Леона. Він виростив велику маргаритку з запахом літнього молока і смаком чорниці, порічок та лісової малини. Він кликав мене за собою і сказав, що змучився чекати, і я мусила пообіцяти, що вже йду...

Цієї миті до кімнати вбігла Касандра.

— Знову! Знову! — заволала вона. — Я бачила уві сні тата. Він сказав, що чоловік Мілени називатиметься так само, як і він, себто Леон. І ще казав про овець, сир і смарагдову сонячну траву!..

Наступного дня не знайшли бабці Земислави. Вона просто зникла, ніби розчинилася десь у повітрі саду, поміж стовбурами дерев. Всі знали, що вона пішла до свого Леона, але ж, очевидно, без тіла і усієї собачої зграї, якої теж неможливо було догукатися. І ось усі розбрелися хто куди, огорнуті легким містичним сумом, мружачись від сонця, яке того дня було особливо лагідним і багатозначним, шукати

покійну бабцю. Пошуки не тривали довго. На полі за лісом, де завжди паслися подаровані Мілені в Африці слони, цього дня виросло стільки маргариток, що жодних сумнівів не залишалося: Леон встелив своїй коханій цей рожевувато-білий шлях аж до неба, і всі виразно уявили собі, як вона поспішає туди, посміхаючись найщасливішою посмішкою, як блищать на її волоссі і обличчі краплини роси і як мчить за нею розкуйовджена згряя її собак. Їх з висоти побачила Ванда і спустилася додолу, щоб повідомити іншим. Вона сказала, що посеред поля височіє пагорб, схожий на велетенську королеву-маргаритку, а навколо нього

сидять пси і чатують, щоб не підпустити до нього нікого чужого. І справді — підійти до пагорба виявилось марною справою, лагідні створіння наче показали, вишкірювали зуби і зловісно гарчали, хоча при цьому й махали хвостами, як раніше. Тому Ванда по черзі попідносила всіх догори, щоб подивилися на бабусин пагорб, а потім усі повернулися додому і посідали на терасі, мовчки п'ючи трояндовий чай і відчуваючи дивний спокій та блаженство, а ще — небесні погляди Земислави і Леона.

Поле за лісом називалося відтоді Земиславиним полем, і на ньому не росло нічого, окрім маргариток,

навіть трава. А Касандра з Флором щодня відвозили на поле їжу для собак. Літо тривало далі.

Одного дня Мілена відчула, що вона страшенно скучила за Матильдою і Марселіною. До того ж у неї закінчилися цигарки, а тут, у містечку, не було таких запашних і тоненьких, які вона палила. Тому, зібравши свою валізку і купивши зручний автомобіль — вона ж була тепер казково багатою людиною завдяки своїй подорожі до Африки, — Мілена знову вирушила в дорогу.

Обабіч шляху росли високі жовті квіти. Вони мали тонкі стрункі зелені стебла і пахли медом. Тисячі бджіл і метеликів сиділи на сонячних

пелюстках або кружляли над ними. Дорога раз у раз вибігала на пагорб — й тоді можна було бачити її в долині, оточену квітами, бачити, як вона намагається випередити обрій, але намарно, обрій залишався незмінним лідером, і вони все швидше і швидше летіли вперед, відстані між ними і крихітним червоним автомобільчиком ставали дедалі більшими, і так Мілена бачила своє майбутнє, а наступної миті вона пірнала туди, вниз, де квіти були затінені густими деревами і де було так затишно й таємниче. Вона їхала довго, краєвиди змінювалися, жовті квіти зникли, натомість з'явилися хвойні ліси, струмки, болітця,

долини переходили в гори, а гори — в долини, незаселені місця — в мальовничі села і міста. Тоді, коли Мілену вкотре застала в дорозі ніч, до зустрічі з Матильдою і Марселіною залишалося не більше дванадцяти годин дороги. Мілена уявляла собі їхні милі обличчя, згадувала їхні рухи і голоси, тишу величезного будинку, спокій і мудрість бібліотеки, килими, крісла, мансарду. Та раптом попереду вона побачила нерухому чорну постать, яка стояла посеред дороги, розкинувши руки. Мілена підскочила на місці і різко загальмувала, заплющивши очі. Коли вона їх розплющила, то побачила, що

навколо автомобіля копошиться сила-силенна людей у поліцейській формі, а один, товстий і червоний чоловічок, завзято стукає у скло. Мілена вийшла з машини і розгублено закліпала очима у світлі фар і ліхтарів.

— Премила панночко, уклінно перепрошую, що доводиться затримувати вас, але виникла нагальна для того потреба, — і чоловік представився, сором'язливо шаріючись і заламуючи пальці.

— Яка ж то потреба? — запитала Мілена, трохи прийшовши до тями. — Яка може бути нагальна потреба, що заради неї варто

кидатися під колеса і лякати мене мало не до смерті?

— Кидатися під колеса? — перепитав чоловічок, чухаючи потилицю. — Не знаю, про що ви, панночко. Розумієте, ми ловимо небезпечного злочинця. Він заїхав на коні прямісінько до банку, посеред білого дня, і спустошив усі двадцять вісім сейфів — та й поїхав собі далі, ніхто навіть спам'ятатися не встиг. Та ще й залишив нам карту свого подальшого пересування, нахаба, з указаними на ній годинами і хвилинами. Ось зараз він мусив би бути прямісінько на цьому місці...

— О, — вигукнула Мілена. —

Але з якого дива тому вашому «небезпечному злочинцеві» забаглося залишати для вас ту карту? Ви не подумали, що він, швидше за все, навів вас на хибний слід, щоб тим часом утекти в протилежному напрямку, ще й наредготався доволі з вашої... гм... наївності...

— Хибний слід? — поліціанти, на чолі з червоненьким чоловічком, зайшлися сміхом. Пересміявшись, товстун промовив:

— Панночка просто не знає того чоловіка. Якби ж то був перший випадок! Ми вже п'ятдесят третій раз маємо з ним справу і, повірте, встигли вивчити деякі з його звичок.

Те, що він зараз десь тут, не викликає жодних сумнівів, але не викликає жодних сумнівів і те, що ми, швидше за все, знову його не зловимо.

— Все це надзвичайно цікаво, — сказала Мілена, — але до чого ж тут я?

— Дуже прикро, але за правилами ми мусимо зупиняти кожного, хто з'явиться в цьому місці, щоб встановити його особу, мету поїздки і все таке. Це абсолютна формальність. Але все ж попрошу вас показати документи...

Коли все було з'ясовано, чоловічок ще раз попросив пробачення і побажав щасливої

дороги. Мілена сіла за кермо і подивилася на нього: він виглядав таким добрим і таким стомленим, що Мілені стало його шкода. Тому вона простягнула чоловікові яблуко, дружньо посміхаючись:

— Бажаю вам знайти вашого злочинця! — промовила вона.

— Дуже дякую вам, панночко, — відповів чоловік.

І Мілена поїхала далі. Було досить темно, зірки ледь виднілися на небі, а брудно-жовтавий місяць час від часу ховався за хмарами. Вітру не було, від дерев йшла незвична тиша.

— Але ж тут і задуха! — сказала сама собі Мілена, не сподіваючись почути жодної відповіді. Але почула.

Під ногами порозкладалися
палички,
Ніби китайська грамота.
Я не люблю китайців,
А вони відчувають природу.
Хто відчуває природу,
Той уже не людина,
А душа, розчинена в небі,
Як річка — кава з
молоком...

Хтось сидів поряд з Міленою,
якась чорна постать, майже

невидима в темряві, якийсь загадковий силует, що з'явився тут невідь-звідки і невідь-коли. Та чомусь Мілені зовсім не було страшно. Голос незнайомця був таким добрим і гарним, так заспокоював, що Мілені здалася б смішною навіть думка про якусь небезпеку. Тим часом незнайомиць сказав:

— Я там на задньому сидінні поклав мішки з грошима, нічого?

— Та ні... — посміхнулася Мілена. — Це ви пограбували той банк?

— Хочу купити старий млин у горах, — відповів чоловік. — А ви

куди зараз їдете?

Мені б хотілося завітати до Матильди і Марселіни, якщо ваша ласка.

— Саме до них і їду. А млин можу купити вам сама — я казково багата, — незнайомець запалив цигарку, і Мілена розгледіла його чорне наїжачене волосся, дивний розріз очей і шрам на скроні.

— Домовились, — сказав він і випустив гарну і загадкову хмару диму. — Але гроші я все одно не поверну. Куплю з десяток середньовічних замків для своїх друзів. Послухайте, ви, напевно, втомилися, давайте я поведу

автомобіль, а ви поспіть собі. Ви коли-небудь спали на мішках з грошима?

Мілена погодилась спробувати і невдовзі» вже лежала на задньому сидінні. Вона не могла заснути і дивилася на силует незнайомця, на його жевріючу цигарку. Їй було дивовижно затишно, чоловік намугикував якусь мелодію, і авто спокійно пливло собі вперед, розтинаючи густе літнє повітря.

Сестри радісно зустріли гостей. Їхні погляди аж світилися, коли вони поглядали на симпатичного чоловіка з клунками і Мілену, яка відчувала себе незвично легкою після сну. Трав'яний чай на мансарді, канапки з сиром і Марселініні тонкі цигарки додали блаженства, і вона просто сиділа, слухаючи щебетання близнючок і голос незнайомця. Дивно, Мілена досі не знала навіть імені цього чоловіка, але він був для неї ніби старезним другом, надійним і дуже близьким.

Раптом у ковані двері будинку

загупали. Лолітка, нервово звиваючись, засичала і мало не виплюнула власного язика. За мить на мансарду вийшло з десяток людей у формі, яких Мілена вже бачила вночі, на чолі з червоненьким і грубеньким чоловічком. Не звертаючи уваги на незнайомця, який незворушно пускав кільця диму за столом, і на зойки Матильди та Марселіни, чоловічок начепив на Мілену наручники і промовив:

— Мусите піти з нами, панночко.

Мілена не протестувала. Мовчки сіла до чорної машини з затемненими шибамі і почала

думати над тим, що ж воно буде далі. А далі було ось що. Автомобіль під'їхав до великої сірої будівлі на околиці міста, оточеної людьми в чорних костюмах і темних окулярах. Потім Мілена з червоненьким чоловічком зайшла досередини, і вони пішли вузькими коридорами, які де-не-де були освітлені тьмавим світлом. Кроки голосно відлунювали, відбиваючись від стін і стелі, коридори були нескінченними, заплутаними до краю. Потім почалися звивисті сходи, величезні ліфти, знову сходи, сходи, коридори. Нарешті з'явилися дерев'яні двері, у які чоловічок і завів Мілену. За дверима не було нічого, окрім

табуретки в центрі і дзеркала на стіні. Мілена сіла на табуретку і привітно помахала рукою в дзеркало. Впродовж подальшої розмови з чоловіком Мілена посміхалася, дивлячись туди, а коли відповідала на запитання, зверталася не до червоненького, а до когось, хто — вона була певна — спостерігав за нею саме звідти.

Перших півгодини Мілена відповідала на формальні запитання на кшталт: «Ваше справжнє ім'я», «місце народження» і «як вам сьогоднішня погода?». Потім почалося найцікавіше. Чоловічок на мить вийшов з кімнати і повернувся з купою якихось паперів. Розглядаючи

їх і хитаючи головою, він сказав:

— Це надзвичайно серйозно, Міленко. Можна, я буду вас так називати? — Мілена кивнула, і він продовжив: — Це настільки серйозно, що ви навіть собі не уявляєте. Уявити такі серйозні речі неможливо, бо будь-яка уява, навіть найбагатша, не розтягається до розмірів ТАКОЇ серйозності. Ви спитаєте, в чому ж річ. Безперечно, ви можете і не спитати цього. Але незалежно від того, спитаєте ви мене про це чи ні, я скажу вам, скажу, скажу. Ви змогли б не дізнатися, в чому ж річ, хіба що тоді, якби закрили вуха і почали щось голосно говорити або співати — тоді б ви

просто не почули сказаного мною. Але ви не можете зробити цього, Міленко, бо на руках у вас наручники, отож вух ви не закриєте. Ну хіба що ногами. Але не думаю... Ні, впевнений — ногами не вийде. Так, ви можете голосно кричати, щоб не чути, що я вам скажу, але це навряд чи допоможе, бо я можу заліпити вам рота пластирем. Тому — хоч-не-хоч — а ви мусите дізнатися, в чому ж все-таки річ.

Чоловічок хвильку помовчав, дивлячись у папери, а тоді, зітхнувши, промовив:

— Як же це бридко — тримати вдома зміюку!

— То в цьому річ? — здивувалася Мілена.

— О ні, ні, ні. Зовсім не в цьому. Річ у тому яблуку, яким ви мене пригостили цієї ночі, пам'ятаєте? Розумієте?

— Пам'ятаю, — відповіла Мілена. — І розумію — річ у тому яблуку, яким я почастувала вас цієї ночі...

— Ви майже зізналися, Міленко, майже зізналися, — скрушно зітхнув чоловічок, змахнувши сльозу зі щоки. — Це добре для нас і дуже погано для вас. Ось погляньте, — і червоненький простягнув Мілені один з паперів, які тримав у руках.

На папері був зображений збільшений відбиток пальця.

— Це один з ваших пальчиків, який я знайшов на тому яблучкові. Гарненький такий і дууууже цікавий пальчик! А тепер подивіться на ось це, — в руках Мілени опинився наступний папір з точнісінько таким самим відбитком.

— Бачите? Бачите, Міленко? — чоловічок нетерпляче підстрибував навколо Мілени, вказуючи пальцем то на один, то на другий відбиток. — Це просто несамовито! Придивіться уважненько, препреуважнесенько, золотко і серденько ви моє неоціненненьке! Адже навіть

неозброєним оченяточком, на перший же ж погляд видно, що ці два відбитки ідентичні! Так? Ну, скажіть мені, скарбику ви мій, так?

— Так, — відповіла Мілена, зацікавлено розглядаючи відбитки.

— А чи знаєте ви, чий оцей другий відбиток? От здогадайтеся! Спробуйте! Та не здогадаєтеся ніколи в житті! Не ваш, не ваш, квіточко, а злочинця, що обчистив недавно банк і якого я ловлю уже п'ятнадцять років!!! Це його відбиток, а це — ваш. І вони ідентичні!!!!!!! — і чоловічок аж завив від захоплення. З очей його котилися сльози, з чола — піт. Він

тер кулаками свої бордові щоки і ридав від щастя. Потім раптом поглянув у дзеркало і вмить заспокоївся, споважнів.

— Мілено, ви звинувачуєтесь у викраденні вмісту двадцяти восьми сейфів Найцентральнішого Міського Банку. Поки що лише в цьому. Поки що! Але і цього, я гадаю, буде предостатньо. Поки що ви посидьте собі тут, а Рада вирішить, що робити, — чоловічок поклонився до дзеркала і вийшов. А Мілена залишилася сидіти на табуретці, тримаючи у руках збільшені зображення двох відбитків.

Вона сиділа так страшенно

довго, не чуючи жодних звуків. Дивилася у дзеркало і вивчала себе, думаючи, яка ж вона гарна. Розглядала свої очі, волосся, губи, ніс і зі здивуванням розуміла, що страшенно схожа водночас і на маму, і на татка. Так, ніби перед нею сиділи Касандра і Флор, але в одній особі. Години спливали, а Мілена навіть не відчувала їхнього плину. Згадувала собі дитинство, Руженку, о. Лавра, бабцю Земиславу та інших. І думала, як же вона любить літо.

Врешті двері відчинилися, і в кімнату неспішно увійшов товстенький і червоненький чоловічок.

— Ну от, Міленко. Ну от, — промовив він.

Мілена звела на нього очі. А він мовчки дивився на неї і загадково посміхався. Потім сказав:

— Усе. Можеш собі йти.

Він звільнив Міленині затерплі руки від наручників і кудись пішов, залишивши двері незамокненими. Мілена кивнула в дзеркало і вийшла в коридор. На підлозі була проведена біла лінія, за якою вона і пішла. Знову потяглися коридори, коридори, коридори, потім — сходи і ліфти, коридори, коридори, коридори... І Мілена опинилася назовні. Недалеко біля виходу вона побачила свій

червоний автомобіль. За кермом сидів її знайомий незнайомиць. Мілена сіла поряд і сказала:

— Знаєш, у нас із тобою ідентичні відбитки пальців.

— Знаю... — відповів він. — Мене звати Леон.

— Я здогадувалася, — промовила Мілена. — Ну то їдьмо!

Автомобіль рушив, залишаючи позаду загратовані вікна сірої будівлі.

— Ми мусимо їхати геть звідси, — сказав Леон. — Бо рано чи пізно доведеться повернутися до цієї будівлі, якщо не мені, то тобі. Я зібрав усі речі і вже купив за твої

гроші той млин у горах. Туди ми і поїдемо, але спершу візьмемо шлюб он у тій каплиці.

Вони обвінчалися, і в подарунок Мілена отримала кольоровий альбом з малюнками того хлопця, який намалював їй якось о. Лавра. Коли молоді продовжили подорож, Леон сказав:

— Я багато чого встиг, поки тебе не було. Я купив усім своїм друзям у подарунок по середньовічному замку, але все одно багато грошей ще залишилося. Не кажучи вже про твої багатства. Але нічого — згодиться. Матильда і Марселіна передавали тобі палкі привітання і подарували

контейнер твоїх улюблених цигарок. Він вже, мабуть, чекає нас біля млина.

Дорога бавилася з обрієм і навіть одного разу перегнала його, але потім швиденько відстала знову. Рівнини плавно перейшли в невеликі пагорби, а десь там, далеко, виднілися обриси справжніх височенних гір.

Маленька і гарна, Мілена стояла поміж зелених трав у дивовижній долині, яка пахла молоком і свіжою землею. Бачила вітер, овець, схоже на них каміння, чула нерівний і мелодійний передзвін їхніх наших дзвоників і затишне гудіння джмеля, який збирався вмоститись на товстій квітці конюшини. Підійшов Леон, тримаючи на руках маленьке ягнятко. Мілена поцілувала їх по черзі і присіла на траву. Вона плела вінок з маргариток і намагалася поміж хмар побачити бабцю Земиславу та діда

Леона.

— Я буду доглядати за цією травою, — промовила Мілена. — Знаєш, одні люди живуть для того, щоб малювати, інші — щоб рости дітей, ще інші — доглядають за тваринами або вазониками, а я буду доглядати за цією травою, бо я дуже її люблю.

— Добре, — сказав Леон. Потім, помовчавши, додав: — Там тобі прийшов якийсь дивний конверт. Може, подивишся?

Мілена поклала вінок на траву і повільно пішла до млина.

Вона розрізала конверт, і звідти

випала фотографія. На ній застигли люди, про існування яких Мілена забула ще сто років тому. Це були: Пані Колишня Красуня, Сіруватий з племінником, Бабця У Плетеній Спідниці і Сивий Пан. Мілени чомусь на знімку не було. Не було на ньому і пари дивних рибоподібних істот, які сиділи збоку, бо знімок був зроблений власне звідти. На звороті Мілена прочитала:

«Шановна пані Мілена мусить заплатити нам купу грошей, якщо не хоче неприємностей. Ми впевнені, пані Мілена усім серцем пошкодує цих

нешчасних людей, які зображені на знімку, бо от нам їх аніскілечки не шкода, нехай сидять собі в нашому льосі без їжі і питва. Тільки купа грошей ласкавої пані Мілени може їх врятувати. З повагою і надією — *Риб'яча пара*».

— Шантаж... — сказав Леон, прочитавши написане з-за Мілениного плеча.

— Ну от бачиш, і згодилися нам тепер ті гроші, що залишилися від пограбування тобою банку. Але як от їх передати? До речі, той Сивий Пан — видатний науковець. Свого часу

завдяки його книзі я викупила з полону Ванду.

— То виклич Ванду сюди, нехай вона займається цією справою.

Так вони і зробили. Наступного дня Мілена поїхала автомобілем до найближчого гірського села і відіслала телеграму до Ванди. А за добу під вікнами млина почулося тріпотіння крил. Ванда без вагань узялася за визволення сердешних людей, які сиділи невідь-де зачинені в сирому і темному льосі. Вона мусила знайти Риб'ячу пару, передати їм купу грошей і простежити, щоб полонених було звільнено.

Все сталося саме так, і з того часу Мілена та Леон щороку отримували листівки від них і пересилали їх Ванді. А ще свою подяку у вигляді веселих кольорових рибок у крихітних акваріумах передавала Риб'яча пара.

Через два роки Мілена народила сина, за рік — ще одного. Їх назвали, звичайно, Лавром і Флором. Вони росли поміж польових квітів і кудлатих білих хмар і були такими вродливими, що відірвати погляд від них було просто неможливо. Виховувати малюків прибули старенькі, але ще повні сил та енергії сестри-близнючки Матильда і Марселіна, бо ж Мілена майже увесь

свій час проводила біля трав. Хоча, звичайно, синів Мілена любила прешалено. Так само, як і свого чоловіка, що тим часом розводив найбіліших і найкудлатіших у світі овець. Ті вівці були схожими на хмари, з вовни їхньої виходило таке чарівне прядиво, кращого за яке годі було й шукати.

Тим часом з дому прийшла звістка, що Касандра і Флор якимось вирушили в навколосвітню подорож і зникли десь на кордоні Франції та Італії. Тільки одного ранку Мілена знайшла на підвіконні спальні дітей дивовижну, вирізьблену з дерева троянду, нічим не відмінну від живої. Мілена вмить здогадалася про її

походження і залилася гарячими сльозами. Потім посадила троянду під вікном, і невдовзі з неї розрісся цілий трояндовий кущ, потім — два, три, десять.

Пречудовішого місця, аніж млин Мілени і Леона, не було ніде на цілому світі.

Минали роки. Хлопчики вирости і покинули рідний дім, щоб побачити світ. Мілені не вистачало їхніх веселих голосів, не вистачало їхніх тіней на землі перед ганком, гарних очей, у яких вона знаходила очі бабці Земислави, Касандри і Флора і ще цілих поколінь якихось невідомих предків.

Кілька разів у млин навідувалася пара закоханих голуб'ят — Цецилія і Наркіс зі своїми чорнявими, вже дорослими синами і з Вандою. Розповідали про містечко, про слонів, собак, які все чатували на Земиславиному полі, про старий цвинтар і про левів-фонтанів. Розповідали, що Касандрині троянди почали чомусь гинути, тож довелося їх повикорчовувати, а натомість засадити все ірисами; що повернулася Ружена, дружина циганського барона і мати дванадцятьох дітей; що листя вже поопадало і скоро почне падати сніг. Все змінювалося, і тільки там, де жила Мілена, завжди було вічне літо.

Одного з мільйонів прекрасних ранків Мілена як завжди пішла до своїх троянд. Вона цілувала кожную квітку, вдихала її аромат і пестила, шепочучи найніжніші слова. Гладила тонкими пальцями стебла і пелюстки, доторкалася до колючок. Вона навіть не помітила, коли проколола однією собі пальця і як краплина крові скотилася на рожеву пелюстку. Тільки Леон відчув, ніби щось негаразд. Він узяв Міленину руку і злизав ще одну краплину. Потім, узявшись за руки, вони поволі пішли по траві, поміж овець, баранів

і ягнят. Йшли довго і мовчки, а промені сонця виблискували на їхньому волоссі. Але раптом Мілена пчихнула. Леон зупинився, і зазирнув їй в очі, і помітив там на дні те, чого шалено боявся і ніяк не міг уникнути. Він узяв Мілену на руки і поніс до млина. Перед ганком Мілена озирнулася і окинула поглядом своє літо. Ясна посмішка з'явилася на її блідих устах.

Напівлежачи на подушках, Мілена випускала до стелі тонкі цівки диму, які особливо і незвично пахнули. Вона випалювала одну цигарку за одною, аж доки їх уже не залишилося. Мілена посміхнулася до Леона і провела рукою по його

чорно-сивому волоссі. Тоді з насолодою примружила очі і пчихнула ще раз. Але очей вже більше не розплющила.

Леон поховав Мілену поміж троянд. Молода смарагдова трава миттю вкрила свіжу могилку, а з кущів на неї поволі опадали пурпурові пелюстки, зірвані першим, ще несміливим подихом осіннього вітру.

Софія Андрухович

народилася 1982 року
у м. Івано-Франківську.
Навчалася на редакційному факультеті
Української Академії Друкарства у Львові.
Відзначена II премією
видавництва «Смолоскип»
за повість «Літо Мілени».

Герої повісті Софії Андрухович – це екзотичні квіти,
які снують свої щасливі сні й живуть у своєрідному
й дивовижному світі.

Зло і цивілізація можуть тільки торкатися цього світу,
але не можуть у нього проникнути.

І водночас «Літо Мілени» не є цілковитою ідилією,
це твір про ідилію, мета-ідилія,
в якій іронічний підтекст резервує для авторки
місь доддаткові змістові нашарування.

